

MODRA
OPTICA
LETO
IX

MODRAPTICA

leposlovna revija, izhaja vsak mesec enkrat na dveh polah (32 straneh). Vsak letnik se prične z decembrom in se konča z novembrom naslednjega leta.

Letna naročnina samo na revijo, ki je vključena v redne publikacije Založbe Modre ptice, znaša Din 100.—. Posamezna številka Din 10.—. Naročniki na redne publikacije prejemajo list kot dopolnilo h knjigam brezplačno.

Urednik Janez Žagar. Rokopisi se ne vračajo.

Uredništvo in uprava v Ljubljani, Ulica 29. oktobra (prej Rimska cesta) št. 1. Telefon 3163. Št. čekovnega računa 15.369.

VSEBINA 4. ŠTEVILKE

MAREC

Janko Samec: Premišljevanje ob grobu neznanca

— Dva soneta

K. Ozvald: Vzgojevalcev mnogo, vzgoje malo

Milena Mohoričeva: Zgodba o triciklu

B. Borko: Ivan Olbracht

Katarina Špur: Srečanje z življenjem

Dmitri Merežkovski: Byron

Li-tai-po-Branko Rudolf: Mesec pred posteljo

— Hiša v samoti

— Improvizacija

Razno

PREMIŠLJEVANJE OB GROBU NEZNANCA

JANKO SAMEC

Pa bil je... živel je... V tem grobu zdaj spi!
Nad njim niti križa ne vencev več ni! —

In vendar žehnelo njegovo življenje
kot vino je v čaši, ki šumno kipi,
ko stopal pogumno je skozi trpljenje
črnih in težkih in žalostnih dni;
ko žejne oči je za soncem upiral
in sam, zapuščen na cesti umiral;
ko trkal pobožno na vsaka je vrata,
da srečal besedo bi sestre in brata,
in našel do tiste bi krajine most,
kjer biva, se skriva življenja radost!

A morda cvetele njegove so sanje
kot sonce, ki sije v poldansko bliščanje!
In morda bil luč je, ki tmine obseva,
skrivnosten bil klic, ki človeštvu odmeva
iz večnosti daljne, neznane globine!
In morda bil duh je, ki nikdar ne mine,
ker plete v bliščanju se večnega sonca
od zemlje rojenja do njenega konca!
In morda je romal iz kraja v kraj
ter klical človeštvo — k Bogu nazaj...

Naj bil je na svetu karkoli že hoče!
Odšel je... za njim zdaj nihče več ne joče...
Nihče od jutranje ure do mraka
njegove vrnitve v življenje ne čaka.
Kot gibal se včasih v življenja je krogu,
zdaj morda pri vragu je, morda pri Bogu;
in morda je srečen, morda nesrečen,
ker ga umiril pokoj je večn...

Pa bil je... živel je... V tem grobu zdaj spi!
Nad njim niti križa ne vencev več ni! —

DVA SONETA

JANKO SAMEC

Čing-Čang in njegove kure

(Iz razpršenih listov neznanega kitajskega poeta)

Čing-Čang, sloveči pevec iz Kitaja,
bil mož res prave srčne je kulture.
Posebno ljubil je tri bele kure,
ki mu jih v dar dal cesar je Šangaja.

In z njimi potoval je v kraj iz kraja
ter v pesmih, ki so vrh literature,
opeval je lepoto njih nature,
ki z večnim ga navdahnjenjem navdaja.

A kar obrača človek, Bog obrne!
In se zgodilo je, da vse tri kure
od večnih so motrenj postale — črne...

In ko povpraša za ta čin nature
ga cesar sam, Čing-Čang mu brž odvrne:
»To delo, Večni? Tvoje je cenzure!«

Memoari

Ko človek star je in ga rado zebe,
le ena skrb ga neprestano tare:
Kako ogrel kosti bi svoje stare,
da ne bi umrl prezgodaj, brez potrebe;

Pa sede k mizi, v misel se zagrebe
na dni nekdanjih nepozabne čare
in začne pisati nam memoare,
kjer med vrstmi najbolj še hvali — sebe!

Nato skrbno odnese vse v tiskarno
in zmeni še za lep se honorar,
ki naj ga plača ljudstvo radodarno.

Saj ono ve: To naš je jubilar,
ki vse življenje delal je prevdarno,
držec se gesla le: čas je denar!

VZGOJEVALCEV MNOGO, VZGOJE MALO*

K. OZVALD

Stvari je več na zemlji in v nebesih —
ko šolska vaša si modrost jih sanja.

Hamlet.

Človeka vzgajati se pravi, ga po zahtevkih življenja tako in tako usmerjati, oz. pre-usmerjati. V jedru je vzgojevanje nekakšna borba s narodo gojenca, oblikovanje, preustvarjanje, tako in tako izpreminjanje telesa in duha, kar se normalno pričinja brž po rojstvu ter prav za prav ne preneha nikoli. In še prej, to je pred otrokovim rojstvom bi se morala pričeti njegova vzgoja, kajti

matere bi lahko vzgojene otroke rodile,
ko bi — same prej vzgojene bile!

Goethe.

Dokler kako ljudstvo živi v preprostejših, konservativno patriarhalnih razmerah, se glavni del vzgoje odigrava v domači hiši. Cilj vzgojnega prizadevanja na prvotnejši stopnji življenja je ta, da se otrok priuči tistim šegam in navadam, po katerih je ukrojeno življenje odrastlih. Na višji stopnji socialnega in kulturnega razvoja pa se vzgajanje ne more več z kdo ve kakim uspehom vršiti doma. Razlogov temu je več. Tako n. pr. čedalje bolj opazamo: da očetu in materi boj za ljubi kruhek ne pušča več dovolj časa, da bi se brižno posvečala vzgoji svojih otrok; da sta vedno manj sposobna za pravilno, zlasti še času primerno oblikovanje telesnih, duševnih, moralnih lastnosti svojih otrok; in da jima tudi že precej manjka prave volje za razne vrste vzgojnega dejanja in nehanja. V takem štadiju razvoja stopa na mesto rodbine — *vzgojnik po poklicu*, izšolani ali profesionalni učitelj. In vzgojno oblikovanje otrok, oz. mladine se zdaj prenese — v šolo.

Podobno nekdanjemu vzgojevanju v rodbini mora tudi šola, ki je današnji dan javna vzgojniška naprava, pripravljati mladi rod na »življenje« njegove dobe, za njegov »vsak dan« ter zato ne bi smela biti življenju tuja.

Pedagoški in didaktični postopek v vseh današnjih šolah je tako naravnani, da skuša učitelj ali učiteljica postavljeni cilj *neposredno* doseči, se pravi — preudarno, po nekem načrtu, boreč se z »naključjem«, torej: »racionalno«. Šola je in bo vedno plod svoje dobe. Prav zato pa je današnja šola morala postati nekakšna žrtev »racionalizacije«, ki je najvidnejša poteza v obrazu današnjega časa. Svet in življenje sedaj največ gledamo s take strani, kjer bi se mnogokaj dalo po nekih vsaj deloma človeku razumljivih shemah, vzorcih, pravilih... »narediti«. *Savoir pour prévoir*, znanje za ravnanje, v tem je ponosni prestiž moderne dobe in sicer v vseh pravicah, ne morda samo v znanosti. Odtod je tudi vzlet sedanji prekomerni kult znanja v šoli.

Ni pa nemara samo šola tako racionalen, preracionalen učenik mladega rodu. Saj se je po večini zgolj razumu zapisalo ter le »pouk« (brez

* Pred kratkim je praznoval naš odlični pedagog univ. prof. dr. Karel Ozvald 65letnico rojstva. Tega pomembnega jubileja so se spomnili, žal, predvsem tuji dnevniki in časopisi. Prinašamo pričujoči članek, ki naj pokaže njegovo gledanje na zelo pereč problem — t. j. na sodobno vzgojo mladine. — Ur.

brige za »vzgojo« človeka) podaja vse tisto usmerjanje in prosvetljevanje doraščajočih in odrastlih, ki ga poleg šole dandanašnji izvršuje dom, prižnica, časopiseje, društvena predavanja, umetnostne in druge razstave, organizirana potovanja, poklicne svetovalnice, kongresi itd. In nič ali skoraj nič se ne upošteva ne tu ne tam, kaj pomenijo na raznih toriščih kulturnega življenja *izvenrazumske* ali iracionalne, se pravi nepreračunljive sile: poleg vsega tega, kar krije beseda »čustvo«, mi je zlasti še v mislih prirodni čut človeka, samorastla impulzivnost, tu ali tam dana genialnost.

Kako prav je pač imel napis, ki se je pred dvema tisočletjema in pol v zlatih črkah blestel na starogrškem svetišču v Delfih, premodro človeku svetujoč: »Spoznavaš samega sebe!« Možje z imeni Freud, Paneth, Carrel... kar presenetljivo v svojih odkritjih potrjujejo, da je človek kljub vsemu, s čimer se opravičeno ponaša, samemu sebi do najvišje mere ostal — »the unknown«, to je: neznano bitje. Kolik pomen dobiva n. pr. odkritje *podzavestnih* plasti človeške duše! Je to spoznanje, ki bi naj med nami postalo vsakdanja resnica in ki uči, da tisto, kar o živih utripih svoje duše tudi vem ali kar sem o njih pripravljen povedati, niti zdaleka ni vse, kar zares premore moja duša. Obilnejši in za tok življenja najčeseče tudi merodajnejši od zavestnega je podzavestni, iracionalni ali razumu nedosegljivi del moje duše, tisto, kar sem po svojem »značaju« ali »osebno« in odkoder zlasti izvirajo nagibi ali motivi mojemu dejanju in nehanju v obliki raznih gonov, interesov, potreb in želja.

Vsi zakladi duha, kar jih premore človeštvo, so spočeti »onstran« razuma, to je v podzavestnem odseku človeške duše. Tiste plodovite misli in velike »ideje«, ki jih občuduje svet, prihajajo kulturnim tvorcem (pesniku, likovnemu umetniku, tehniku, politiku, verskemu geniju) iz podzavestnih pravirov navdahnjenja ali inspiracije — kot prelepo darilo, »wie geschenkt«, je rekel Goethe. Ne pa tudi vnanja oblika njihove pesmi, slike, monumenta, tehničnih problemov itd., po kateri postane vsebina, ki se je razodela temu ali onemu posamezniku »po milosti božji«, še drugim vidna ali dostopna. »Bog v Trbovljah« n. pr. se je po ideji pisatelju vzel iz »onstranskega« sveta, to je iz podzavestnih viter njegove duše; oblika, v kateri stopa »Bog v Trbovljah« pred bralca (pravljice, oprema knjige, zamisel, da se izdaja ilustriraj), pa je postala povsem zavestno, reči hočem s preudarkom, je torej pristen plod — racionalizacije.

Iz podzavestnih plasti človekovega bitja in žitja pa prihaja in zopet vanje gre tudi premnogo dalekosežnih učinkov, ki človeka *oblikujejo*, to je ga ravnajo — v dober, a tudi v nasproten pravec. Koliko takih, posebno še mladi naraščaj usmerjajočih sil je v vsem tem, kar se v rodbini, na vasi, v mestnem življenju... nehote in nevede uveljavlja kot navada, običaji, tradicija, etos, javno mnenje, moda, svetovno naziranje! Kdo neki ne bi vedel, kako naravnost odločujoče se recimo v tem, kar velja za normalno mero življenjskih potrebščin (»standard of life«) glede na hrano, obleko, stanovanje, kulturo duha itd., kmečki človek razlikuje od meščana, proletarca, intelektualca!

Na moč mnogo takih sil, ki nas »ravnajo« zdaj k dobremu in mnogič ne k dobremu, pa prihaja še odtod, da je človek — *družbeno bitje*. Če je recimo ta in ta mizar izdelal pisalnik, ki bolj ustreza svojemu namenu nego dosedanje vrste, tedaj ima njegov izum hkrati normativno veljavo

in vzgojevalno moč. Kajti okus občinstva in volja za kupovanje zavisi največ od izdelkov, ki pridejo na trg. In kadarkoli ljudje skupno, v »kolektivnih« oblikah izvršujejo ta ali oni smotrni popravek (v gospodarstvu, politiki, pravnem, verskem življenju): vsekdar so hkrati na delu tudi take sile, ki soudeležencem oblikujejo dušo. Če se n. pr. farani udeležujejo božje službe ter molijo, darujejo, prejemajo zakramente, tedaj je tako dejstvovanje obenem notranje oblikovanje njihovih duš v tej in tej smeri ali drugače rečeno: vzgojno učinkovanje. Verski kult jim ravna duha v isti skupni pravec, da se vsi čutijo eno (kristjani, ljudje z istim svetovnim naziranjem); in ta verska usmerjenost se potem tudi na zunaj javlja — v običajih, jeziku, pregovorih, pravnem naziranju, gospodarskem življenju, pojmovanju države, socialnem mišljenju itd.

Prav posebe pa je treba omeniti one sile, ki odtod *nič kaj prida* ne posegajo človeku v dušo. Tako n. pr. sehdb mogočno narašča v ljudeh kolektivna ali skupna zavest: nacionalna, razredna, stanovska, demokratična, totalitarna... A vzporedno s tem pojavom se, točno naglaša to praški glasbeni pedagog Kestenberg (v Pedagoškem zborniku za 1937), pomen posameznikove besede, če bi še toliko veljala, vedno bolj izgublja. Odločujočo moč pa si kljub svoji poprečnosti ali morda še več prav zaradi nje lasti volja mase. Saj sedanji čas ne vprašuje nikjer po kvalliteti, temveč hoče predvsem drugim vedeti, kdo, se pravi, reprezentant katerega kolektiva je to in to rekel, zapisal, napravil, začel... In tako sedanost zavestno teži na vseh toriščih po niveliziranju ter ga tudi doseza. V šoli se ta davek plačuje tako, da postaja uspešno vzgajanje »samostojnih« fantov in deklet čedalje bolj — Sisifovo početje, polnitev sodov brez dna.

Zato bi se pač vsakdo, ki si daja v duhu in resnici, ne samo na koncu jezika oprakov z vzgojnimi vprašanji, moral najresneje vprašati: kaj pa pomeni v vzgojnem prizadevanju — dano *okolje* (miljé)? Kajti mnenje, da bi vzgoja, socialne reforme, higijena, pravosodje... same mogle človeka poljubno oblikovati, to lepo mnenje iz polpreteklosti moramo, žal, položiti v grob, ki mu ga je izkopal današnji nauk o miljeju. Tako sodi tukaj znameniti, »personalistično« razgledani psiholog in pedagog Wilhelm Stern, češ: »Ta nauk nam je izostril pogled za nešteto podzemskih vplivov, ki pomagajo človeka nehote in pa brez njegove vednosti oblikovati, ki izžarevajo iz slehernega elementa njegove okolice, tudi iz najneznatnejšega, ter morda prav takrat učinkujejo najtrajneje, ko jih nikdo ni nameraval in ko jih nikdo ne opaža.«

Tvegam trditev, da bi se z velikimi obrestmi izplačalo, ko bi si v tej luči kaj ogledali tiste fantiče in deklīče, ki se dan za dnem vozijo po železnici v mestne šole. Po nekaterih gimnazijah da jih je vsaj v dravski banovini do polovice. — Pa tudi mladinskim zločinom, ki se množijo da je kaj in nam je njihova kakovost čestokrat nepojmljiva, bi v tem pravcu utegnili kmalu priti do pravega jedra.

Niti takrat, ko izvršujem svoj posel kot učitelj, predstojnik v uradu ali v podjetju ali v internatu, kot svetovalec tistim, ki si izbirajo poklic ali pa stopajo v zakonski stan, ali kakor koli drugače v javnem življenju, nisem le nekdo, ki zavestno teži za tem in tem ciljem, ampak sem hkrati ljudem pred seboj — kos okolja, se pravi: še nekdo, ki očituje tak in tak način obnašanja ali govora, te in te lepe ali nelepe navade, kreposti in slabosti... ter da i vse to ne ostane brez učinka.

ZAKLJUČEK

Kjer se gradi kaj večja stavba, je mnogo, včasih kar stotine rok na delu. Te mešajo beton, one donašajo material, druge polagajo kamen do kamena ... Toda če bo stavba, ko bo dograjena, tudi kaj prida, tedaj mora vse sile, ki se tukaj porabljujejo, žive in nežive, v en sam cilj točno strinjati — stavbenikova glava. Preziranje tega zahtevka bi po pravici veljalo za lahkomišno razmetavanje dragocenega gradiva in energij.

Ni je graditve, ki bi zahtevala več odgovornosti, nego — organska rast otroka in mladostnika. Saj bo le tedaj nastal brod, ki bo imel težišče na pravem mestu in bo kedaj varno plul tudi po razburkanih valovih življenja, če se vsa količina od narave danih mladih sil: telesnih, duševnih, moralnih čim plodneje razvija in zlasti še v pravilnem razmerju druga z drugo spaja v enotno celoto.

O vzgajanju mladine danes vse preveč — govorimo. Manj v širino, bolj v globino! To bi i tukaj utegnili biti prava mera. Tako pa bi vsak rad kaj drugega: učitelj, oče in mati, duhovnik, pokretaš, narodna dama, predavatelj, prosvetna uprava ... Zato pa nam delo za blagor mladega rodu postaja zidanje babilonskega stolpa ter utegne doživeti isto usodo, če ne bomo kar najresneje uvaževali *vseh* sil, od katerih zavisi trdnost v stavbi solidno zgrajenega, to je vzgojenega človeka.

O hudih časih tarnamo. Ali odkod vendar, če ne iz vrst naraščaja, bi naj prišli danes ali jutri boljši ljudje, ki lahko edini prineso tudi boljše čase! Le kako neki naj vzrasto iz današnje šole, ki je le še goli mehanizem brez duše, katero ji je izpil racionalistični volkodlak. In okostnela pa birokratska je sedanja šola, zato ji nad vse gredo spričevala pa diplome — saj so ji druge človeka oblikujoče moči »neznane bolj ko so studenci Nila.« A kar je tako mrtvega, ne more pač dojeti živih, mladih bitij. In dalje — ali naj res kalí požene opravičen up na lepšo prihodnost, dokler bo nam naraščaj hiral v takem ozračju celotnega okolja, ki je vseskozi zastrupljeno? Ne varajmo sebe in drugih!

Na plan mora Prešernov Palinur, ki bomo o njem rekli prej ali slej:

Ti nam otel si čolnič, si mu z jadrani krmo popravil,
ti mu pokazal si pot pravo v deželo duhov!

Ta Palinur bi naj bila svojih prevažnih nalog se dobro zavedajoča *vzgojstvena politika*. A predvsem drugim bi morala poskrbeti, da se kar najtočneje ugotovijo, »budžetirajo« vse žive, človeka oblikujoče sile, naj prihajajo odkoder koli. Šele tedaj bo jih namreč mogoče n. pr. s pomočjo zakonodaje ali, bolje še, s pomočjo javne vesti tako pospeševati, kakor zaslužijo, ali pa njihov vpliv izločevati, oziroma omejevati.

Kaj bi tajili! Vzgojstvene politike še nimamo, ali vsaj ne take, da bi res zaslužila ime ter bi imela to »linijo«, da mladina ne ostani »pred zaprtimi vrati«, ampak se resno pripravljaj za reševanje nalog, ki jo čakajo v bližnji bodočnosti. Zlasti pa za obravnavanje takih, kakršnih doslej nismo poznali, ker jih prinaša ali obeta šele novo življenje, ki se dramatično vseh krajih in koncih, doma in v tujini, kolikor se kulturno stikata. A če je ne premoremo danes, pa ne recimo malodušni, da je ne bo jutri. Verujmo marveč v življenje in njegovo dinamiko! Saj tudi današnjikom veljajo besede: prihajamo iz drugačnih časov in gremo v drugačne.

ZGODBA O TRICIKLU

MILENA MOHORIČEVA

»Janez, ali mi posodiš svoje kolo?«

V mali predmestni ulici je sedel na pragu pritlične hiše Kovačev Tine in zamaknjeno gledal Janezov tricikel. Zanj ni bilo na svetu lepšega, nič bolj nedosegljivega pa tudi nič bolj zaželenega. Vse njegove misli so obletavale Janezovo kolo in neprestano je nagovarjal mamo, naj mu ga kupi.

»Saj vendar veš, Tine, da nimam denarja.«

Denarja nima mama? Čudno! Saj hodi oče v tovarno in zasluži denar. Na tihem se je jezil na mamo in očeta, ki mu nista hotela kupiti tricikla. Zakaj ga ima pa Janez?

Janez se je zapeljal na dvorišče, pristavil je kolo k vratom in šel iskat lopato, da bi izkopal jarek po dvorišču. Tine ga je opazoval, kako si je, sede na triciklu, odprl vrata na dvorišče, kako se je z njim peljal do hišnih vrat in kako je tamkaj prislonil kolo.

Ko je Janez odšel in ko ni bilo nikogar drugega na dvorišču, je Tine naglo vstal, smuknil na dvorišče sosednje hiše, sedel na Janezovo kolo in se z njim odpeljal skozi vrata.

Na čelu so mu stale potne kaplje, in ko ga je sosedla vprašala, ali je dobil kolo na posodo, ji je z naporom vseh svojih sil komaj potrdil vprašanje. Ko je bil na pločniku, je jel silovito poganjati. Gnal je dalje po glavni cesti in obšlo ga je čustvo neznanega zmagoslavja. Kolo pa je drvelo z njim dalje in dalje. Vozil je naprej po cesti in prav nič ni opazil, da je iz predmestja privozil že v veliko ulico sredi mesta. Prav nič se ni zavedal, da vozi po neznani okolici, da je sam in da se je že jelo polagoma mračiti.

Obdajala ga je samo ena zavest, da mora bežati s svojim dragocenim plenom dokler je še čas, dokler ljudje ne bodo vsega opazili in dokler ne bodo udrli za njim. Poganjal je s čedalje večjo brzino, bil je ves zasopel in omotičen. Zdaj ni niti dobro opazil, da je vozil tik ob robu pločnika. Še malo se je kolo približalo robu, nato se je prevrnilo in Tine je nenadoma sedel na cesti poleg svojega plena.

Ozrl se je okrog sebe. Vsenaokrog so bile velike, neznane hiše. Okna so bila tu in tam razsvetljena. Na cesto je legal mrak in Janeza je obšla groza. Vse je bilo čudno mirno in tiho, nekam svečano sovražno. Vsako razsvetljeno okno je bilo kakor neprijazno oko, ki ga je neusmiljeno gledalo.

Sedel je kraj ceste ob prevrnjenem triciklu. Zdaj ni vedel ničesar drugega kakor to, da je bil sam in zapuščen. Solze so se mu udrle po licih, čedalje silneje je ihtel in iz prs se mu je v stiski izvil klic po materi. Vendar ni bilo ne mame ne nikogar drugega, ki bi ga slišal.

Poletna noč se je nagnila nad mesto in se je nalahno dotaknila tudi Tinetovega čela. Oči so se mu zaprle, glava mu je omahnila na eno kolo prevrnjenega tricikla in Tine je sredi svoje žalosti zaspal.

*

Hodil je po temnomodrem nebu in se z ročicama oprijemal zvezd, da mu ni spodrsnilo. Zvezde so bile namreč kakor kantoni ob naših cestah, le da so bile bolj gosto posejane. Ko je tako prodiral dalje po

nebu, lovil ravnotežje ter se zopet oprijel nebeške zvezde, ga je nenadoma vprašal droban glasek:

»Oho, Tine, kam pa kam?«

»K Miklavžu grem.«

»Glej, glej, k Miklavžu?«

»Da, k njemu, mu moram nekaj povedati.«

»Kaj pa?«

Tine je gledal okrog sebe, kdo bi utegnil govoriti z njim in je nazadnje opazil, da je na enem roglju zvezde sedelo prav majhno bitje, ki ni bilo ne ptič ne metulj.

»Kdo pa si ti?«

»O, kako si radoveden, Tine! In tudi prav ničesar ne veš, kakor vidim. Kdo pa naj bo na nebu, če ne angeli?«

»Angeli?«

»No, seveda. Kakor letajo pri vas tam doli metulji od cvetlice do cvetlice, tako letamo mi po neskončnem svodu od zvezde do zvezde. Zdaj sedamo na to zdaj na ono, in predemo med njimi niti sanj, ki jih družijo.«

»Ali greste tudi kdaj na zemljo?«

»Včasih tudi, toda bolj poredko.«

»Zakaj pa niste zmeraj tam? Bi se lahko z otroki igrali, ali ne, saj bi vam potem ne bilo dolgčas?«

»To je že res. Ampak stvar je taka, da mi ponoči čujemo, otroci pa podnevi. Kadar spijo, pa itak veš, da ni nič z njimi.«

»Seveda, res je. Zakaj pa vi podnevi spite?«

»Oh, Tine, Tine, samo spraševal bi.«

»Vidiš, tako pravi tudi moja mama.«

»Res? Toda naj zdaj jaz enkrat vprašam. Po kaj si že prišel semkaj, Tine?«

»Saj res: k Miklavžu bi rad prišel. Ali poznaš pot do njega?«

»Kako bi ne, saj sem tukaj doma.«

»Ali bi šel z menoj?«

»Naj bo, ker si ti.«

»No prav, pa pojdiva.«

Odpravila sta se dalje po nebeški cesti. Tine se je oprijemal za roglje zvezdnatih kantonov, angel pa je letal pred njim od zvezde do zvezde. —

»No, kaj pa ti mali?«

Do Tinetovih ušes je prišel neznan moški glas. Pomencal si je oči, pogledal široko okrog sebe in bil prepričan, da se mu je oglasil sam sveti Miklavž. Toda čudno. Mož je imel črno obleko z rdečimi našivi, svetle gumbe in zelo dobro znano obliko kape, le da se Tine zdaj ni mogel domisliti, kje jo je videl.

»Kako to, da si tukaj zaspal?«

Stražnik ga je stresal za ramena, ga postavil na noge in si na vse načine prizadeval, da bi spravil iz njega kako besedico.

Tine je okamenel. Zdaj se je spomnil vsega. Seveda, prišel je ponj. To je policaj in z njim bo moral v ječo, ker je Janezu odpeljal kolo.

»Kje si doma?«

Tine samega presenečenja ni vedel povedati imena.

»Pa čigav si?«

Iz dna srca se mu je sredi najhujšega ihtenja vendarle izvilo:

»Mamin.«

Stražnik se je popraskal za ušesom in preudarjal, kaj bi naj ukrenil.

»No, pa pojdi z menoj.«

Zdaj je bilo itak vsega konec.

Stražnik je prijel z eno roko Tineta z roko, z drugo kolo, in napotila sta se do stražnice.

Ko sta stopila v policijsko stražnico, je bilo Tinetu čedalje bolj jasno, kaj se godi z njim. Nič več ni upal, nič ni kričal, predal se je samo svojem strahu in je ves otrpel sédel, kamor so ga posadili. Z eno roko je krčevito držal tricikel in čakal na vse hudo, kar še pride. In naj si so ga še bolj izpraševali, odgovoriti ni mogel na nobeno vprašanje.

*

Janez je prinesel na rami lopato, grablje in motiko ter se takoj lotil dela. Najprej si je zaznamoval, kod bo šel njegov jarek. Nato je vzel v roke motiko, kopal in rahljal zemljo, nakar jo je z lopato odmetaval. Sredi dela se je nečesa domislil. Vrgel je lopato vstran ter šel v kot pri vratih, kamor je poprej prislonil svoje kolo. Brž je hotel sestri nanj in opraviti nujen popravek na cesti. Kaj je imel tako nujno opraviti, ni mogoče povedati in ugotoviti. Morda je hotel poklicati Tineta, Andrejčka ali Franceta na pomoč pri delu.

Ko je prišel do vrat, hotel sestri na kolo, kolesa pa nikjer ni bilo, sta se mu najprej povесila kota usten. Nato so se usta odpirala, dokler niso dobila oblike popolnega četverokotnika. Oči so se zožile in iz grla je prihajal prav nečloveški jok.

Seveda je bila njegova mama takoj pri njem.

»Janez, kaj se je, za božjo voljo, zgodilo?«

»Moooje kooloooo.«

»Kaj je s kolesom?«

»Niii ga.«

Zdaj je bila že vsa hiša pokoncu. Vsakdo je Janeza tolažil, kolikor je le mogel, mu obljubljal, da bodo njegovo kolo prav gotovo našli. Vendar ni Janeza utolažil nihče. On, ki je bil že tako velik, da je vedno in povsod pazil na svoj fantovski prestiž, ki pozimi ni hotel obleči belega ovčjega kožuščka, ker je dejal, »da je za punce«, on ki ni hotel pokriti kape s čopom, je zdaj spričo vseh ljudi dopustil, da ga je mama dvignila. Del ji je roke okrog vratu, položil glavo na njeno ramo in je neutolažno jokal. Dopustil je, da ga je nesla po stopnicah, kar bi bilo v rednih okoliščinah žalitev prve vrste, dopustil je, da ga je tolažila kakor dojenčka, dasi je še pravkar moško prinesel svoje orodje na rami in kopal kakor veliki ljudje. Zdaj se mu je nenadoma vse podrlo. Njegovega kolesa ni bilo več in gotovo ga nikoli več ne bo. Bogve kak hudoben človek je prišel in mu ga ukral.

»Nikar ne jokaj, Janez, saj ga bomo našli.«

»Kjeeee?«

»Ne vem kje, ampak prav gotovo ga bomo našli. Saj je kolo preveliko, da bi ga kdor koli mogel spraviti v žep.«

»Ja, ampak odpelje ga lahko.«

Zdaj je Janez vendar za hip ustavil svoje tuljenje in krščansko odgovoril. Sploh je prišel toliko k sebi, da je načel načelna vprašanja.

»Ti, mama, povej, ali ni grdo, če kdo ukrade kolo?«

»O, seveda ni prav.«
»Meni se zdi res zelo grdo. Vidiš, ti si mi ga kupila in si morala dolgo delati, da si ga lahko, ali ne?«
»Da, gotovo.«
»Ta pa pride in ga kar takole vzame.«
»Bogvedi, kdo ga je odnesel. Morda pa je šel samo kak otrok iz sosesčine z njim malo na sprehod in se bo kmalu povrnil.«
»Otrok, misliš?«
»Zelo mogoče je.«
»Ampak, mama, tudi to bi bilo zelo grdo. Zakaj pa meni ni povedal, če ga je vzela?«
»Ali bi mu ga posodil?«
»Bi.«
»Ali te je že kdo prosil zanj, pa ga nisi posodil?«
»O, da. Ampak mi ga preveč pokvari.«
»No, vidiš! Če bi te prosil, bi pri tebi ničesar ne opravil, pa si ga je kar sam izposodil.«
»Ampak kolo je moje in to ni nobena pravica, če ga vzame.«
»Ali je to pravica, da drugi otroci nimajo koles?«
»Hm.«
»Vidiš, tako je. Nimajo ga.«
»Naj jim ga pa mama kupi.«
»In če mama nima denarja?«
»Zakaj ga pa ne zasluži, saj ga ti tudi.«
»Ker ga ne more, ker danes nimajo vsi ljudje dela.«
»Nimajo dela? Zakaj pa ne?«
»Kar rečejo jim, da ni zanje dela, pa morajo oditi domov, še kruha ne morejo kupiti za otroke.«
»Ti, mama, jaz bi že pokazal tistim, ki jih pošljejo domov. Bi ti videla!«
»Kako pa?«
»Vzel bi svojo puško in sabljo in bi vse postreljal in posekal.«
»Janez, Janez, v ljudi streljajo samo razbojniki.«
Janezova usta so ostala odprta, tako globoko se je zamislil.
»Ti, mama, to je pa zelo čudna reč. Kaj bi ti naredila, če bi vidva z očkom ne imela več dela?«
»Ne vem, Janez.«
»Ali bi šla po svetu?«
»Morda.«
»Ti, mama, ampak pri naših sosedih imajo vsi delo, otroci pa le nimajo triciklov.«
»Pa premalo zaslužijo.«
»Zakaj pa?«
»Ker jih ne plačajo več.«
»Zakaj?«
V sobo je prišla Micka in je mamo za hip rešila Janezovih zakaj.
»Ali ste slišali, gospa, sosedovega Tineta ni. Nikjer ga ne morejo najti, vse so že pretaknili.«
»Kaj, Tineta ni? Pojdite pogledat, morda so ga tačas že našli.«
Janez je svetlo pogledal.
»Joj, mama, če je kdo tudi Tineta ukradel?«

»Ga bodo že našli!«

»Mama, kaj pa če je bil cigan? Meni je ukradel kolo, ampak mene se ni upal, ker sem imel motiko. Pri sosedovih pa je ukradel Tineta, ker je še bolj majhen.«

»Beži, beži, cigani imajo svojih otrok dovolj, ne bodo še drugih kradli.«

»Pa saj vem, da jih kradejo, potem hočejo zanje mnogo denarja, ali jih pa ne dajo.«

»Ti veš?«

»Seveda, saj mi je Micka povedala, kako delajo.«

»To je vse izmišljeno.«

»O, Micka že ve, da je res. Saj se je zgodilo pri njih doma. Jaz se bojim ciganov, mama.«

»To so same prazne zgodbe, Janez, veruj mi.«

»Bom še očka vprašal, kako on misli.«

»Le daj.«

»Nič ne bom vprašal. Že vem, da jih kradejo. Kako pa je bilo v Ameriki z Lindbergovim sinčkom? Na to si pa pozabila, kaj?«

»To je tam za morjem. Pri nas pa ni tako.«

»Misliš?«

»Da.«

»Ti, mama, ampak Tinetu bi zdaj takoj posodil kolo, če bi ga še imel in če bi bil Tine doma.«

In zopet se je bližal jok.

»Ali te je prosil za kolo?«

»Mhm.«

»In mu ga nisi posodil?«

»Ne, nisem imel časa. Ampak zdaj mu ga bom prav gotovo, če ga bo cigan izpustil in če bom dobil svoje kolo nazaj.«

»Da, da, seveda ga boš.«

»Ali res misliš, da ga bom?«

»Gotovo.«

»Oh, tako sem žalosten.«

In zopet je prižl svoje lice k mami in jokal ter jokal, da bi se ga kamen usmilil.

*

Stražnica je bila precej prostorna, toda nizka soba. Ob stenah so bile nameščene klopi in velike mize. Okrog njih je sedelo nekaj stražnikov, ki so kadili in kvartali. Tine spočetka ničesar ni videl, bilo mu je kakor bi prišel v gosto meglo, tako zelo je bila soba zakajena. Ogledeval je stražnike, klopi in mize, na steni je videl čudno reč, o kateri še nikoli ni slišal in ki je nikoli še ni videl. Stražniki so snemali črno ročko in kričali vanjo. Nato se je Tine zopet ves zamislil v svojo zagato. Nič ni vedel povedati. Ne, kje je doma, ne, kako mu je ime, niti ne, koliko je star, dasi se mu je zdelo, da je vse to nekoč že natančno vedel.

Stražnik, ki ga je pripeljal semkaj, je vedno znova prihajal k njemu. Nagovarjal ga je prijazno, Tine pa je samo jokal.

»Zdaj res ne vem, kaj naj še storim.«

»Čakaj, bom jaz poskusil.«

Dolg stražnik srednjih let se je dvignil izza mize in šel naravnost proti Tinetu. Prijel ga je z obema rokama, sedel z njim na klop in si ga posadil na kolena. Segel je v žep in pokazal Tinetu sladkorček.

»Ali veš, kaj je to?«

In Tine se je prvič zdramil iz svoje otopelosti.

»Vem.«

»Ali ga hočeš?«

»Hočem.«

»Ampak prej mi boš povedal, kje si doma?«

Zdaj se je Tine zopet domislil vsega svojega gorja in se je zopet spustil v jok. Pozabil je na sladkorček in na vse drugo, samo za svojo nesrečo je vedel.

»No, vidiš, zdaj imaš. Zakaj ga izprašuješ? Sladkorček bi mu dal, da bi se otajal. — Nič, telefoniral bom na vse stražnice, morda ga kje pogrešajo.«

Obračal je številko za številko na telefonu. Nič ni bilo, nikjer niso pogrešali dečka s triciklom in stražnik je že obupal, da bo kaj izvedel. Kar tako, zaradi lepšega, da je poklical vse številke, je obrnil še telefonsko številko najbolj oddaljene predmestne stražnice.

»Halo, ali morda pri vas pogrešate dečka s triciklom?«

»Pravkar sprašuje oče po svojem petletnem sinčku. Čakajte, bom povprašal. — Ne, ničesar ne ve o triciklu. — Kakšen je otrok?«

»Precej šibak, modre oči, svetle lase.«

»To bi se ujemalo. Kako je oblečen?«

»Temno modre hlačke, svetlomodra srajčka in siv predpasnik.«

»Tudi to bi se ujemalo. Kako mu je ime?«

»Ne morem ničesar spraviti iz njega.«

»Poskušajte ga zvezati z očetom, morda ga bo poznal po glasu.«

Stražnik se je sklonil k Tinetu, kar je le mogel prijazno.

»Pojdi z menoj k telefonu, očka te kliče. Dal boš slušalko na uho pa ga boš slišal.«

Tinetu se je zdela slušalka kaj nevarna reč, tudi stražniku ni preveč zaupal. Toda ker je vedel, da je kriv, je storil, kar so mu ukazali. Poslušno je dal slušalko na uho in čakal, da se bo zdaj zdaj zgodilo nekaj strašnega z njim. Kaj se bo zgodilo, mu ni bilo jasno, toda o tem je bil povsem preverjen, da je njegovemu ušesu pretila skrajna nevarnost. Že če se je doma približala katera koli velika roka njegovemu ušesu, ni bilo nič kaj prijetno po njegovih skušnjah. Zdaj so mu natikali na uho tako sumljivo črno reč. Tineta je streslo. Vendar je poslušno nastavil uho.

Čakal je, kaj se bo zgodilo. Nenadoma se je zgodil čudež in slišal je znani, dragi glas.

»Tine.«

Bil je glas njegovega očeta. Tine je pozabil na vse, na tricikel, na stražnico, na to, da je odšel z doma.

»Oče, kje ste?«

»Počakaj me, pridem te iskat.«

»Bom.«

Stražnik mu je vzel slušalko iz rok. Tine ga je pol radovedno, pol hvaležno pogledal. Nato se je stražnik še nekaj časa razgovarjal s slušalko in končno Tineta posadil na klop.

»Tako, zdaj počakaj, da pride oče po tebe. — Čakaj, lezi raje in malo zaspi, te bomo že zbudili, kadar bo prišel oče.«

Del mu je nekako blazino pod glavo, ga pokril s svojo suknjo in Tine je pri priči zaspal.

*

Ko se je Tine naslednje jutro zbudil, je ležal v svoji domači postelji, v domači sobi in videl je muco, kako je hodila po kuhinji. Premišljeval je o vseh teh čudnih stvareh, in ni vedel, kako je prišel semkaj, niti ne, ali se mu ni vse skupaj sanjalo. Spomnil se je Janezovega tricikla, svoje vožnje, svoje hoje po neskončnem nebu, angela in zvezd, stražnika in stražnice, telefona. Kaj je bilo res in kaj ne? Ali morda niso bile vse skupaj sanje?

Ko se je Janez zbudil, je stal poleg njegove postelje tricikel kakor navadno. Ves presenečen ga je pogledal, zakaj bil je prepričan, da so mu ga ukradli. Kaj, ali se mu je vse skupaj sanjalo? Kaj so sanje in kaj je resnica?

In oba, Tine in Janez, ki sta brez svoje lastne krivde stala nekako na nasprotnih straneh življenja, sta jela marljivo izpraševati vsakogar, kdor jima je prišel pod roke, da bi se iznebila more negotovosti, ki ju je težila, in da bi potegnila jasno črto med sanjami in resnico.

IVAN OLBRACHT

B. BORKO

I.

Dekadencja, novoromantizem, simbolizem in impresionizem, štiri struje, ki so gibale češko slovstvo v zadnjem desetletju pred svetovno vojno, so kmalu zašle v slepo ulico. Ni dvoma, da so mojstri teh struj dosegli umetniško višino, ki je zlasti poeziji odprla nova obzorja in plodno obogatila pesniški jezik. Pesem *Otokarja Březine* je zakipela kakor gora nad vse dotedanje vrhove v češki poeziji in daleč prerasla časovni okvir. Tudi drugi simbolistični poveljevalec življenja, lirik in impresionistični pripovednik *Antonin Sova* se je dvignil nad strujarstvo in zapustil dela nespornih kvalitet. Če bi nam šlo za pregled, bi lahko navedli še nekatera imena. Toda v svojem širšem toku so se vse te struje kmalu poplitvičile. Stremljenje po čisti, hladni, nezainteresirani umetnosti je prešlo v formalistični artizem, ki zlasti v epigonskih spisih ni več mogel skrivati svoje miselne praznote. Impresionistično dojetje življenjskih pojavov je obtičalo pri opisu čutnih zaznav in razpoloženskih stanj, ali pa se je s pretiranim psihologizmom izgubljalo v brezbrežni subjektivnosti. Slovstvo te vrste je ustrezalo dobi, ki se je tudi na drugih področjih znašla v zagati; primerjajmo samo filozofske posledice Bergsonovih in Vaihingerovih nauk. Ta doba je s svojimi nervoznimi čuti že zaznavala mrk civilizacije in bližajoči se pošastni pohod njenih besov, ki jih je sprostito leto štirinajsto. Češko slovstvo je bilo že od Vrhlickega dalje en courant s tedanjimi zapadnoevropskimi miselnimi in umetnostnimi tokovi, zato njegov časovni prerez vzlic vsej majhnosti ne kaže dokaj drugačne duhovne sestave kakor prerez katere koli velike literature.

Že generacija leta štirinajstega je zavestno iskala izhod iz slepe ulice svojih mojstrov in vzornikov. V njenih stremljenjih se kažeta zlasti dve smeri: novoklasicizem in naturalizem. Prva smer, ki sta se je oprijela *brata Čapka*, ni privedla daleč, ker je izhajala predvsem iz formalnega upora in zahtevala nasproti pripovedniškemu impresionizmu več jasnosti, natančnosti in izgrajenosti, večjo disciplino in stvarnejše dojemanje življenja. Novi val naturalizma, ki mu je pripravljal pot starejši pisatelj *K. M. Čapek-Chod*, je našel več sozvočja v prihajajoči dobi, zlasti ko se je polegel vihar svetovne vojne, ki je zadržal normalni potek umetniškega življenja.

V povojni dobi, ki so jo razkvasila gesla o proletarski kulturi in tendenčni umetnosti, se osvobojene in sproščene delavske in delno tudi nenasičene meščansko-inteligenčne plasti češkega naroda niso mogle zadovoljiti z nikakšno klasično umetnostjo, sploh z ničimer, kar ugaja mirnim dobam in nasičenim družbenim plastem. Nove plasti, ki so se oglašale v javnem življenju, niso potrebovale umetnostnih fikcij, marveč spoznanje stvarnosti in svojega prostora na soncu. Zahtevale so umetnost, ki jo je mladi pesnik *Jiří Wolker* označil z »umetnostjo vsakdanjega dne« in ki ji je *Josef Hora* posvetil v teh letih pesniško zbirko z značilnim naslovom »Pracující den« (Delavnik). Pokazalo se je, da v pripovedni prozi najbolj ustreza novi razpoloženosti tisti romanopisec in novelist, ki »s hoteno objektivnostjo zatajuje lastno osebnost in si prizadeva, da bi naslikal resničnost stvarno natančno, naslanjajoč se na zapletene dokumente, ki deterministično, da, včasih s fatalističnimi nagibi podrejšajo posameznika njegovemu družbenemu okolju in ki naglašajo animalno ali vsaj biološko stran življenja na škodo moralnih ali individualističnih strani« (Arne Novák).

Val novega naturalizma je povzdignil in oplodil tudi pisatelja *Ivana Olbrachta*, ki je dandanes med prvimi imeni v moderni češki prozi.

II.

Slovstveni življenjepis tega pripovednika je najboljši dokaz za tesno zvezo med pisateljem in njegovo dobo, torej za sociološko gledanje literature. Njegov primer pa tudi poučuje, da vpliv družbe in njenega dogajanja, najsi bo še tako silovit, kakor je mogel in moral biti v prvih poprevratnih letih, ni samosilen pisateljev gospodar, marveč se prej ali slej uravnovesi z njegovo osebnostjo, prilagodi njegovemu temperamentu in preide v to, kar je F. X. Šalda imenoval »genijeva materinščina«. Družbeni vplivi se tem bolj individualizirajo, čim samoraslejša je pisateljeva nadarjenost.

L. 1882. rojeni Kamil Zeman, ki si je nadel literarno ime Ivan Olbracht, je sin pisatelja Nerudove dobe, znanega pod psevdonimom Antal Stašek. Rodoljubarsko ozračje v hiši tega idealistično in romantično nastrojenega opisovalca mladega češkega meščanstva, ki se je borilo s starejšimi, bogatejšimi in privilegiranimi plastmi nemške družbe, ni zapustilo globljih sledov v delu njegovega sina. Ivan Olbracht izprva še išče poti, vendar njegovo literarno tipanje že jasno kaže, da stremi po čistem dojetju življenjske stvarnosti. Njegove prve knjige stoje v znamenju psihologizma, ki pa išče za svoja literarna proučevanja izrednih poedincev. Tako skuša v svoji prvi, že l. 1913. izišli knjigi »O zlých samotářiích« prodreti v življenjski krog potepuhov in cirkuških artistov

ter se dotipati do njihove duševnosti. V nadaljnji knjigi »Žalář najtemnejší« (Najtemnejša ječa) opisuje duševne muke izobraženca, ki nenadno oslepi in dobiva v tem stanju histerične napade ljubosumnosti. Olbrachtova psihologija ljubosumnosti, ki jo demonstrira kot dvojno (telesno in duševno) slepoto, je izvedena z naturalistično natančnostjo. Animalični goni ga ne zanimajo nič manj nego zapletena duševna stanja obupa in groze, ki vrtinčijo slepčevo dušo. Tudi naslednji roman »Podivné přátelství herce Jesenia« (Čudno prijateljstvo igralca Jesenija) iz l. 1919. ima izrazit pečat psihološkega realizma, ki pa grebe tudi po podzavestnih plasteh, da se dokoplje do spoznanja o skritih motivih človeškega dejanja in nehanja. Z bistrim notranjim pogledom riše Olbracht češko družbo tik pred svetovno vojno in ji že stavi nasproti tesnobni kontrast vojne negotovosti, napeto dramo duš, ki se končuje z Jesenijevim odhodom v novo življenje, svobodi naproti. »Blagoslovljen kaos, ki rodi svetlobo, blagoslovljen ogenj, ki zliva prvine zvona!« Roman se dogaja v praških igralskih krogih in prikazuje psihološki problem dualizma, izraženega v dveh svojsko zanimivih likih: igralcu Jeseniju in igralcu Veselem. Medtem ko ima prvi očitne poteze češkega intelektualca z njegovo razvajeno in lahno utrujeno dušo, ki sredi civilizacije sanjari o preprostosti in svobodi, je Veselý skrivnosten, močno nadarjen, a izrazito nagonski človek. Tako se razvije prijateljstvo med priznanim igralcem in sumljivim potepuhom. Močnejši karakter Jesenija dvigne Veselega, a zato poprime nekoliko njegove primitivne nagonskosti. Konflikt teh dveh psiholoških tipov, ki se skozi prijateljstvo zrcalita drug v drugem, se razpleta okrog osrednje ženske postave v romanu Klare, ter se končuje z zmago psihično enovitejšega Jesenija nad Klaro in Veselim.

Z romanom »Čudno prijateljstvo igralca Jesenija«, ki je zorel Olbrachtu v temnih vojnih dneh in ob zori narodove svobode, je pisatelj odplačal zadnji dolg psihologizmu svoje generacije in obenem izvršil najuspešnejši poskus, da psihologizem združi z naturalizmom, kar pomeni literarno-historično: da spravi povod in reakcijo. Z nadaljnimi spisi prevzema Ivan Olbracht naloge, ki so v nekem skladu z družbenimi spremembami po veliki vojni: uvršča se v službo delavskega razreda in prehaja na skrajno levo. Že se zdi, da bo vpliv družbe in njenega dogajanja popolnoma zagospodoval nad njegovo tvorbo. Spis »Obrazy ze současného Ruska« (Podobe iz sodobne Rusije), ki ga je izdal v burnem letu 1920., je prvi sad njegove konverzije v novo vero radikalnega socializma in obenem prvi literarni dokument češkega sovjetofilstva. Olbrachtov naturalistični nagib se sprošča psihologizma in postavlja na njegovo mesto proletarsko tendenčnost. Spisa »Anna proletarka« in »Zamřížované zrcadlo« (»Zamreženo ogledalo), ki sta izšla po znatnem časovnem presledku (Olbracht je stal medtem v sprednjih vrstah svoje politične fronte), odražata v leposlovni obliki Olbrachtov enostranski, zavestno tendenčni odnos do družbenega dogajanja. V letih, ko je češkoslovaška demokracija iskala z dialektiko svojih notranjih bojev ravnovesja in ustalitve, je Olbracht poganjal njene nihljaje v čim širšo amplitudo, da bi končno in pravilno nihanje ne zavzelo preveč ozkega obsega.

Ta vloga nikakor ni koristila Olbrachtu umetniku in prav njegov primer nas zgovorno prepričuje, da z leti največje politične aktivnosti

sovpada največja tvorna sterilnost. Ne »Proletarka Ana« in ne »Zamreženo zrcalo« ni epična stvaritev, ki bi imela vrednost v sami sebi, ne glede na aktualnost in miselno dokumentacijo. Potrebno je bilo, da pisec »Čudnega prijateljstva igralca Jesenija« najde zopet pot k sebi, da se sam uravnovesi in prisluhne svojemu tvornemu glasu, ki se je več let izgubljal v vrvenju in zmedu sveta.

Po l. 1930. je jela češkoslovaško skrajno levice razkrajati težka kriza, ki je šla vzporedno z notranjim ozdravljenjem češkoslovaške demokracije, z nje priključitvijo načelom družbene evolucije in s popuščanjem revolucionarne mistike. Takrat je Ivan Olbracht z nekaterimi tovariši zapustil skrajno levice in se umaknil iz politike v literaturo.

V tej tretji razvojni fazi svoje umetniške rasti odkriva Olbracht pokrajino, ki ni bila nova samo zanj, marveč tudi za vso češko literarno geografijo. V drobni reportažni knjižici »Země bez jména« (Dežela, ki nima imena) poroča o močnih vtiskih, ki jih je zapustila v njem Podkarpatska Rusija, Češkoslovaški priključena dežela. V nji je srečal življenje srednjega veka, divjo romantiko primitivcev s čarovnicami, hajduki in živo, nenapisano ljudsko literaturo. Ivan Olbracht je postal njen epik.

III.

V bližini Srednje Evrope, med Poljsko, Romunijo in Madžarsko leži Podkarpatska Rusija, ki jo je bila mirovna konferenca kot avtonomno provinco dodelila Češkoslovaški. Zdi se, da so bili mirovni sodniki v Parizu v nemali zadregi pred problemom tega kosa nekdanje Ogrske. Po polomu njene nadvlade na velikem karpatsko-tatranskem kompleksu, kjer se že tisočletje tarejo med seboj slovanska plemena in med nje vrinjeni kolonisti bogate gospode, so prodrle pod Karpate romunske čete. Onkraj strmih karpatskih vrhov so na pokrajino, ki prehaja počasi v stepne ravni osrednje Ogrske, poželjivo gledali poljski sosedje. Znova so si jo lastili Madžari. Kdo je imel etnično pravico do te dežele, ki ni dozorela niti do trdnega imena? Jezikoslovci so zatrjevali, da večina prebivalstva, ki je štelu l. 1921. nekaj čez 600.000 duš, govori ukrajinsko narečje, toda redki izobraženci v tej zakotni deželi so se razcepili v pristaše velikoruskega in pristaše ukrajinskega jezika; značilna slovanska pravda, ki še danes ni končana. V mestih si dele oblast priseljeni Madžari in Židje. Slednji gospodujejo tudi po vaseh kot trgovci, gostilničarji in vaški oderuhi; v vsej deželi se jih je priznalo k židovski narodnosti skoraj 14 odstotkov. Čehoslovaki so po odločitvi mirovne konference prevzeli vlogo upravitelja, posredovalca, arbitra in civilizatorja v tej čudni deželi, ki se jim je zdela za več stoletij odmaknjena današnjemu času.

V karpatskih pragozdovih teče življenje kakor pred tisočletji. Na pašnikih podkarpatskih »polonin« se pasejo črede kakor v patriarhalnih časih. Prebivalstvo gorskih vasi in samotnih dolin se po načinu življenja ni spremenilo kakih pet sto let ali še več. Civilizacija se je tu nekje ustavila in ni šla dalje. »Kako so živeli stari Slovani Kosmovega veka? Če se hočemo o tem poučiti, nam ni treba segati po pismenih virih. Takole so živeli,« pravi Olbracht, ko opisuje vsakdanje življenje podkarpatskih gorcev.

Divja природа, ki ji nič ne stoji na poti, razen njene lastne volje in ovir, ki si jih sama ustvarja; neprehodni gozdovi z zverjadjo, kakršna je naseljevala gozdove zapadne Evrope v dobi Karla Velikega: bolj proti jugu zmerni bregovi s prostranimi pašniki in malo obiskovanimi gozdovi, vasi in samotne hiše na podnožju bregov, kjer sredi sočnih trat brže hudourniki. »Bajte z visokimi slamatimi skalami, katerih škopniki so že zdavnaj postali gnoj, ki v njem rasto mahovi, travna stebila in cvetlice. Okrog njih se zelene, zavarovani pred živino s plotom, vrtovi konoplje, krompirja, boba in zelja, ki jih obrobljajo rumene sončnice za postno olje. Nepravilno razporejena polja leže tamle zadaj za selišči, na strmih bokih bregov: tam raste redek oves z nizkimi stebelci in malce krompirja... Na teh poljih pridelajo iz metrskega stota posejanega ova 110 kg zrna in nekoliko poldrug pedenj dolge slame. Redkokdaj več, pogosto manj. Ne gnoje kajpak nič, razen tako kakor v davnem srednjem veku: na pokošenem polju zažgo gozdne odklestke in pognoje tla s pepelom. Tam, kjer se živina pase na »poloninah« in kjer se pozimi potepajo okrog hiš sestradani prašiči in besno rijejo po snegu, da ne bi do pomladi poginili od gladu — zares jim ne gre za nič drugega — tam zadošča gnoj komaj za krompir in za zelje okrog hiše. Seveda tudi ne orjejo. Njihovo orodje je motika. Kajti v teh krajih še niso iznašli pluga.« (Olbracht, »Hory a staletí«, str. 10.)

Slepa predanost prirodi, ki je ne razumejo in ki povsod presega njihove moči; hudo siromaštvo, ki tare današnji rod prav tako kakor njegove prednike skozi dolga stoletja; stalna lakota, zlasti v zimskih mesecih; v posebno kritičnih letih naturalno gospodarstvo kakor v enajstem stoletju; obilen otroški blagoslov, ki ga dobitljivo zmanjšujeta glad in bolezen, nekoliko bledih krščanskih predstav o svetu in življenju, združenih s formalnim izvrševanjem obredov in cerkvenih dolžnosti po grško-katoliškem ali pravoslavnem ritualu, poleg tega pa mnogo vraž in praznoverja še izza sive paganske davnine — to so nekatere značilnosti ljudskega življenja v senci južnih in vzhodnih Karpatov. V tem svetu še nastajajo miti in legende. Njegovi heroji so hajduki, ki o njih pojo mnoge narodne pesmi.

Ivan Olbracht je po svoji prvi reportaži »Dežela, ki nima imena« spisal l. 1933. roman »Nikolaj Šuhaj loupežnik« (Hajduk Nikola Šuhaj), ki je bil sprejet v češki literarni javnosti kakor odkritje ne le Podkarpatske Rusije, marveč tudi samega pisatelja. Pisec »Ane proletarke« se je odpovedal tisti otipljivi tendenci, ki ji je služil le nekaj let in je svoj silni epični slog in klenci jezik podredil višji tendenci dela, kateremu je opev zemlje in človeka prvi in zadnji namen. Iz resničnih dogodkov o hajduku Nikoli Šuhaju, ki je nekaj let po vojni vznemirjal premožne ljudi v tej siromašni deželi, »jemal bogatim in siromašnim dajal«, in o katerem so šle od ust do ust legende in pesmi, je češki pisatelj spredel epično delo, ki ima kakor vezivo znake te dežele in ki je prva umetniško zrela podoba njene resničnosti in njenih sanj. Iz »Nikole Šuhaja« čutimo ves vreli dih deviške dežele, tragiko njene zaostalosti, njenih primitivnih socialnih razmer, ki legajo s tem večjo težo na naravna človeška čustva, ker se zde neomikanemu človeku neizprosne kakor glad, večne kakor zvezde. V posebnem poglavju svoje knjige »Hory a staletí« je Olbracht pokazal skoraj z argumenti etnologa, kako je mogel Nikola Šuhaj postati v očeh preprostega ljudstva poosebljenje junaštva, svobode in pravičnosti,

teh treh vrlin, ki jih izmozgano ljudstvo doživlja zgolj v svojih sanjarijah, legendah in pesmih. Olbrachtov »Nikola Šuhaj« pomeni tudi pisateljev formalni napredek, objektivizacijo njegovega sloga, končno zmago njegovega naturalističnega nagiba. Ni pa res, da bi bilo delo docela breztendenčno. Za njegovimi podobami in za orisom oseb, ki gibljejo njegovo dejanje, čutimo pristno naturalistično stremljenje po znanstvenem dojetju stvarnosti. Toda tu ne gre, kakor ponekod pri Zolaju, za demonstracijo zakonov dednosti, marveč za sociološko analizo danih razmer v duhu historičnega materializma, čeprav ni nikjer o tem besede in vnanjega sledu. Olbracht se ne opaja s primitivnostjo kakor Rousseau in njegovi literarni pristaši, marveč jo neopaženo razčlenja, in če poje pesem o hajduku, ne vidi v njem romantičnega heroja, marveč primitivno pojmovano poosebljenje užaljenega človeškega dostojanstva. Ta deformirana osebnost je samo prenos čustvene in miselne zagrenjenosti zatiranega in izkoriščanega ljudstva.

S knjigo »Hory a staletí« (Gore in stoletja), ki je izšla l. 1935., je Olbracht razširil in poglobil reportažo, kakor jo imamo že v brošuri »Dežela, ki nima imena«. Obdelal je v obliki člankov in skoraj že socioloških študij poglavitne probleme Podkarpatske Rusije. Je to na moč tehtna in živa knjiga, spisana z roko epika in z duhom mislečega raziskovalca socialnega življenja. Olbrachtovi nazori so ponekod očitno tendenčni in jih ne moremo sprejeti kot edino mogočo sodbo o konkretnih pojavih, toda pisateljeva opazovanja so ostra. Prodorna razčlemba socialne strukture te dežele nima nič podobnega v dosedanji literaturi. Če se marsikje odrečeš Olbrachtovi materialistični dialektiki, te drugod potegne za seboj njegov umetniški instinkt.

V tretji večji knjigi o Podkarpatski Rusiji »Golet v údolí« (Praga 1937) opisuje Olbracht duhovni in socialni svet njenega židovskega prebivalstva. Knjiga obsega tri novele, ki prikazujejo vso bedo tega zaprtega socialnega kroga z njegovimi rasnimi posebnostmi, verskimi ograjami in tradicionalnimi navadami, kroga, ki kaže tujcu samo svoj slikoviti anahronizem. Arijski opazovalec Olbracht je tolikaj prodrl v svet ortodoksnih Židov, ki se na vse strani obdajajo z imaginarnimi plotovi svojih verovanj in mračne ekskluzivnosti, in je odkril v njem toliko tragike, da le-ta zmaguje nad občutkom rasne in religiozne eksotičnosti, ki ga dobivamo ob pogledu na vzhodnoevropske Žide. Olbrachtova bistra razčlemba trga tudi tu iluzije, predsodke in temo kulturne zaostalosti ter epično opozarja na to, kar je za pajčevino vseh predsodkov »človeško, samó človeško«.

Ivan Olbracht je sedaj na višku svoje razvojne poti. Karkoli bo še ustvaril, bo samo donesek k velikim kvadrom njegovih dosedanjih spisov. Umetniška rast, ki jo vidimo od prve do najnovejše zbirke, je šla skozi tri stopnje, vendar je ostala ohranjena njena organska celotnost. Te tri stopnje so samo trije različni pogledi na dozorevanje Olbrachtovega dela. Psihologizem prvih del je imel svoj korektiv v tendenčni aktualnosti spisov, ki so nastali med l. 1920. do 1933.; pot, ki jo je nastopil z »Nikolo Šuhajem«, je samo nov vzpon s popolnejšimi izraževalnimi sredstvi in z večjo epično izbrušenostjo. V resnici je ves ta razvoj dozorevanje njegovega, personalno zaznamovanega naturalizma. Ta naturalizem ni idejno nič globlji nego svetovni nazor, ki stoji za

njim in njegova sociološka podlaga ne sega dalje, kakor more seči ta enostranska, a dandanes močno razširjena metoda. Idejno stremi Olbrachtov naturalizem k podobni simplifikaciji kakor Zolajev. Toda Olbracht ni zaman šel skozi izkušnosti psihologizma; njegovo gledanje človeka je že mnogo bolj kompleksno, kakor je bilo pri prvi generaciji naturalistov. Z druge strani je pisatelj temperament preveč liričen, da bi se pri opisovanju prirode in ljudi zadovoljeval samo s shematičnimi potezami. Poleg tega je Ivan Olbracht več kakor samo pisatelj, samo pripovednik; njegov tvorni nagib ga sili k dovrševanju sloga in jezika, ki sta sicer pri tolikih pisateljih njegove smeri zgolj »izraževalno sredstvo«, ne pa dragocena posoda do kraja domišljene in osebno strastno doživljene vsebine.

V sodobni češki literaturi je Ivan Olbracht ime, ki se lahko uvrsti na hierarhično stopnjo Vladislava Vančure, Karla Čapka, Jaroslava Durycha in še nekaterih pisateljev sedanje izrazito demokratične in humanitarne dobe češkega duhovnega razvoja.

SREČANJE Z ŽIVLJENJEM

KATARINA ŠPUR

Kristina ni mogla več vzdržati doma. Občutek slabosti je proti jutru popustil. Pogled na sonce, ki je sijalo na hiše onkraj ceste, jo je vabil ven. V sobi je bilo mračno in hladno. Umazana, zaprašena okna in gole stene so ji vlivale zdaj čuden občutek tesnobe in strahu. Na goli, nepogrnjeni mizi so ležale razmetane knjige. V umivalniku ob vratih je bila umazana voda in preko stola je nemarno visela brisača. V sosednji sobi je zopet zajokala znorela gospodinjina hčerka. Kristini se je zdelo, da jo ta jok spremlja vse do konca ulice.

Šla je po parku med gredami, na katerih so cvetele prve pomladanske cvetice. Pogled ji je blodil po gredah, po drevju in po grmovju, kakor da prihaja iz nekega drugega sveta in se ne more znajti. Ob klopi, čez katero so visele veje, se je ustavila. Malo prej je bila klop še rosna, pa sonce, ki je sijalo nanjo, jo je posušilo.

Sedla je. Naslonila je glavo na klop, ker ji je postajalo temno pred očmi. Nikdar ni še imela takega občutka strahu. Zdelo se ji je, da ji nič več na svetu ne bo moglo izbrisati iz spomina podobo teh vej, iztegnjenih nad glavo in lahno trepetajočih v vetru. Pa saj sploh ni gledala vej. Kapljice rose so visele na listih. Čuden mir je vladal med razcevelim grmovjem. Nekje je tenko brenčala čebela. Vsa trava je bila posejana z belimi marjeticami.

Če se je to zdaj zgodilo — meni... zdrznila se je, prestrašeno se je ozrla. Zdelo se ji je, da je to nekdo zaklical tik nje — pa bila je le njena misel, ki ji je šinila skozi možgane in zapustila za sabo bolečo sled. Čutila je, kako se dve Kristini krčevito borita v njej. Ali boš prva, ki bo to storila? je vpila prva, a druga se je tresla strahu; neviden obroč se je vedno tesneje oklepал okrog nje.

Dvignila je roko, šla z njo preko čela, pa roka je nepokorno omahnila in padla na zeleno prepleskano klop. Dolgo je strmela nanjo, na pet

skoraj prozornih prstov in na žile, ki so bile nabrekle in modre pod prosojno kožo.

Niti trenutek ni mogla pomisliti na možnost, da bi rodila. Tudi če bi ne živela v tej neznosni bedi, ki jo s svojimi koščenimi rokami davi, tudi tedaj — da bi se vsa ta nesmiselna, brezciljna življenjska borba morala ponoviti še enkrat...

Sence so se naglo krajšale, kakor da beže pred soncem. Nobenega človeka ni bilo v parku. Neznosna ji je postala tišina, ki je ponavljala njene misli, zmedene od strahu. Bila je omotična, samo da čim prej pride med ljudi, in najde Štefana!

Sonce se je dotikalo hiš, reke in ljudi. Tudi nje — rok, obraza in plašča, se je dotikalo s svojo božajočo toploto.

Krenila je čez most, nato proti ulici Kralja Petra, kjer so se gnetli sprehajalci. Stopala je po četverokotnih kamnih, s katerimi je bila tlakovana cesta, mimo dolge vrste Arnavtov, ki so sedeli ob cesti in čistili čevlje.

Štefan je stal pred slaščičarno. Bil je brez plašča in razoglav. Že od daleč je videla njegovo široko nasmejano lice. Dva človeka, ki ju ni poznala, sta stala ob njem in se tudi smejala. Vsa ulica se je majala pred njo. Obšla jo je utrujenost in nekje čisto na dnu sebe se je čudila, kako more kljub vsemu še opaziti vse te malenkosti, kakor so moker pločnik, razcefran rob hlač nekoga, ki je šel mimo; azurno, čudno lepo nebo, ki ga je opazila v steklu trgovine. Zdelo se ji je, da raste, da se dviga, da plava med oblaki, a tam spodaj na pločniku čuti svoje trudno, onemoglo telo, umazano od nečesa neznanega, kar se ji pretaka s krvjo po žilah.

Ko jo je Štefan zagledal, je naglo stopil k njej in se takoj prenehal smeјati.

»Ni ti nič bolje?« je vprašal zaskrbljeno.

Stopila sta v kot ob slaščičarni. Videla je njegove dolge, sloke prste, vso njegovo vitko postavo, visoko čelo, naprej štrleče lične kosti, kot jih imajo ljudje, ki se vse življenje ne najedo do sitega in naenkrat se ji je zazdel tuj, kakor da ga zdaj prvič vidi.

»Najbolje bo, če grem na pregled.«

Pogledal jo je — polzačudeno, kakor da ne more prav verjeti, da je to majhno, njemu popolnoma tuje bitje z rumenimi pegami po obrazu ona Kristina, ki je prišla kakor vihar v njegovo življenje. Najraje bi se sklonil k njej in se vljudno opravičil: Oprostite, gospodična, mudi se mi... Pogledal je navzdol po ulici, sklenil prste, da so mu zapokali v členkih in se nasmhnil.

Oba sta začutila hkrati, da sta si zdaj le še toliko potrebna, da se rešita te majhne neprijetnosti — kakor je to imenoval on. Oči so se mu zasvetile, ko ji je rekel:

»Ali veš, da je direktor tu? Zvišali mi bodo honorar. Te dni grem malo okrog v Trepčo, na Ohrid. Pisal bom o ribarjih...«

Nikdar ni Kristina bolj jasno čutila kakor zdaj, kako se je že davno neopazno izmuznila iz njegovega življenja. Zdaj ni vedela kaj več početi s sabo, čutila se je odrinjeno nekam na periferijo življenja, nekam nad ogromen prepad, v katerega lahko vsak trenutek zdrsne.

Dal ji je naslov zdravnika, naglo sta si stisnila roke, deset, petnajst obrazov je hkratu zaplesalo pred Kristininimi očmi, nekdo se je krohotaje smejal, dve gimnazistki sta hiteli mimo in se držali za roke — cigan

Mustafa je pribežal mimo in zavpil, s časopisom v iztegnjeni roki: »Štampa!« »Štampa!« ...

Ko je šla mimo Oficirskega doma, je na njegovem stolpu bila ura enajst. Mehanično je štela udarce. Sence predmetov in hiš so se raztezale po tlaku in Kristini se je zdelo, da se zadeva ob te sence, da se z nepojmljivo težavo prestopa po kamenitih kvadratih, da se dviga most čez reko neznansko visoko in ne bo mogla čez.

Vrvenje po ulicah je bilo kakor vsak drugi dan v tednu. Arnavti so leno hodili ob svojih oslih in ponujali drva, otroci so se podili pred hišami in trgovci so pred branjarijami mešetarili s kupci. Ko je prišla do Solunske ulice, je pogledala po številkah na zelenih tablicah, obešenih nad vrati hiš, prešla na drugo stran, kjer so bile neparne številke in počasi šla po cesti navzgor. Skušala je izračunati, kje je približno sanatorij, pred katerim so majhne grede, kakor ji je malo prej razložil Štefan. Skušala se je spomniti katehetovega obraza, ki jim je nekoč v sedmem razredu pripovedoval o tem. Za trenutek je zaplesal pred njo ves razred — trideset dekliških obrazov, ki napeto poslušajo. Sedela je v prvi klopi ob oknu. Spodaj je bil drevored in po tleh je ležalo orumenelo listje ...

Trobenice so cvele na gredah pred sanatorijem. Železna vrata so bila priprta. Od njih do veže je vodila peščena pot med gredami. Dve okni, zastrti z belimi zavesami, sta gledali na ulico. Roka se ji je tresla, ko je odpirala vežna vrata. Nič se ni zgenilo znotraj, kakor da je bilo življenje v vsej hiši nasilno uspavano.

V čakalnici ni bilo nikogar. Dve belo pobarvani klopi sta stali ob steni. V ogledalu na zidu je zagledala Kristina svoje rumeno lice s pegami okrog ust. Take pege imajo noseče žene.

Sedla je na klop in naslonila čelo ob zid. Okno je bilo odprto. Od nekod je zaslila zvok klavirja, nekdo je monotono udarjal po tipkah. Pogled na košček neba in zelenje v vrtu je budil v njej nedoločne spomine in brezumno željo po življenju.

Onkraj zaprtih vrat so se slišali koraki. Zarožljaj je ključ in vrata so se odprla. Zdravnik, oblečen v bel plašč, ji je pokimal. Kristina se je zdrznila. Čutila je, da bi morala drugače gledati na vse to — saj ni to nič tragičnega, nič tako strašnega in končno — vse se dogaja po neki čudni, brezsmiselni, a strogi nujnosti, in tudi če bo umrla ...

V ordinacijski sobi je bilo svetlejšje kakor v čakalnici. Zadišalo je po zdravilih. Zdravnik je zopet zaklenil vrata in jo vprašujoče pogledal. Morala mu je razložiti in ko je govorila, se ji je zdela vsaka beseda odveč.

»Vlezite se,« je pokazal zdravnik na operacijsko posteljo. Stopil je k mizi, poiskal rokavico in si jo začel natikati. Kristini se je zdelo, da to ni več ona sama, da se nekdo drugi tu slači, trepetajo po vsem životu in potem nepremično gleda v zdravnikov obraz.

Zdravnik se je vzravnaval. Sklonil se je nad njo in Kristina je naglo dvignila glavo, ker je slišala njegov »da«.

Nekaj se je zgodilo. Ne pred šestimi tedni — zdaj, ob tem ravnodušno izgovorjenem da. Bliskovito so se v njeni glavi podile misli, se dotikale daljnjih, pozabljenih dni in dogodkov. Prikimala je, ko jo je vprašal, ali pride lahko jutri ob štirih.

Ko je stopila na cesto, so se ljudje in hiše majali pred njo.

»Končati s tem ... takoj končati s tem,« a kje je še jutro ...

Zdelo se ji je, da leži med danes in jutri še celo, mukepolno življenje. Bil je tih aprilski popoldan. Okno operacijske sobe je bilo odprto. Pred njim je stal velik, košat hrast. Vse, kar je Kristina videla, je bil ta hrast, zelene veje, ki so se včasih zazibale v vetru. Teh vej nikdar v življenju ne bo mogla pozabiti. Belina sten jo je spominjala na dom. Mnogo takih toplih aprilskih dni je bilo v njenih otroških letih. Sedela je na podstrešju in gledala stonoge v pesku.

Zdravnik je pral instrumente in roke, potem je oblačil bel plašč. Sestra z belim, širokokrilim klobukom na glavi je odprla vrata in mu nekaj dala. Zašepetal ji je nekaj na uho, potem je sestra odšla, on je pa za njo zaklenil vrata.

Ob oknu je zabrenčala čebela. Nekje daleč je nekdo glasno govoril. Zdravnik je primaknil stol.

»Oh!«

»Kaj pa je? Le mir, prosim!«

Kristina je zastokala. Te bolečine nikdar v življenju ne bo mogla pozabiti. Nad glavo ji je visela električna luč. Dve muhi sta letali okrog nje. Hrastove veje pod oknom... veter jih je majal...

»Ne se izmikati! Ne se mi izmikati!« je prigovarjal zdravnik. Za trenutek je uzrla njegov obraz — imel je stisnjena usta, napet izraz, osredotočen v nekaj življenjsko važnega — potem ni mogla več ničesar gledati, ni mogla več dihati, roke in noge so ji drevenele.

»Bo kmalu?« — »Mati!« — »Mati!« — hotela je vedeti samo to, ali se bo vse to kmalu končalo, nič razen tega ni bilo več važno.

»Takoj bo« je rekel zdravnik in za sekundo ji je postalo lažje. Takoj naslednji hip se je pa bolečina, kakor bi ji šel kdo z nožem po vsem telesu, ponovila.

»Dihajte! Globoko dihajte!«

Globoko je dihala. Čisto narahlo je na zidu tiktakala ura. Zopet ji je priletel na uho zvok klavirja, potem se je prej neznosna tišina izpreminjala v zaglušujoč šum, krč ji je izobličil lice, čutila je, da se pogreza v neznano temo, da se kazalca na uri nikamor več ne premakneta.

»Primate se me!«

Zaslišala je zdravnikov glas — hotela je iztegniti roko, toda prstov ni mogla razkleniti.

Zdaj je končano... zaprla je oči. Ob pol štirih je odšla z doma. A zdaj. Sijalo je sonce. Ali bo še kdaj sijalo sonce — tako kakor včeraj, kakor ga je že triindvajset let gledala sijati? Ali se ni za večno nekaj izpremenilo, odkar je ob pol štirih odšla z doma? Kje je zdaj Štefan? Zakaj ni prišel snoči? ... Zopet je ugledala njegovo skuštrano glavo, ki je izginila med ljudmi... Zdaj bo to ležalo večno, neizbrisno med njima.

Zdravnik je hodil po sobi, umival si je roke, zaslišala je, kako je tekla voda in zadišalo je po milu.

»Saj ni bilo tako hudo, ne?« je vprašal in ji pomagal, da je vstala.

»A malo mora boleti — vse, kar je protinaravno, boli.« Odklenil ji je vrata in ji stisnil roko.

Nikdar več — nikdar več sem, je mislila in počasi, omahovaje šla po hodniku.

Ko je stopila zopet na cesto, je še sijalo sonce. Hiše so bile svetle. Toda zopet se je začelo vseokrog nje sukati v črnih kolobarjih, se pozibavati in se prevračati z neznansko brzino. Naslonila se je na zid

hiše. Naslonila bi se nekomu na roke, toda ljudje so brezbržno hodili mimo, se smejala in prerekali. Omahovala je naprej — tam so ob mostu stale kočije, samo da bi mogla priti do tja, ne se zgruditi prej! Šla je ob zidu, včasih se ji je zazdelo, da bo morala sestiti, tako neskončno rada bi sedla in zaprla oči, toda potem bi prišli ljudje — vzravnala se je, saj jo samo še nekaj metrov loči od prve kočije. Ali bom kdaj prehodila teh par metrov? ji je šinilo skozi možgane. Še tri sekunde — kako brezkončen se ji je zdaj zazdel čas, sestavljen od trenutkov, koliko trenutkov šteje ena sama sekunda, koliko utripov srca in kako brezkončen je prostor, milimeter ob milimetru, a noge so ji postajale hrome, z muko jih je dvigala in ko je stopila, se ji je zdelo, da se kamenite plošče razmikajo, noge se ji vdirajo, vse pred njo izginja, govorica ljudi, drdranje vozov, šum reke, vse to se zliva v šumenje, ji bije na ušesa, možgane, pritiska in duši. Videla je strgano, rjavo suknjo. Čim je stopila h kočiji, je ta rjava suknja naglo zaplesala pred njo, potem je obsedela nekje spredaj, neobrit obraz je bil obrnjen k njej in oči v tem obrazu so nekaj izpraševale.

Brez misli, a popolnoma razločno je zaklicala ime ulice.

V istem trenutku se je kočija zazibala. Kristinina glava je zlezla na naslon kočije in zagrnila jo je tema.

Potem se je vozila. Nekdo jo je nekam vozil. Kočija je drdrala po neravnem tlaku in se stresala. To stresanje jo je predramilo iz omedlevice. Odprla je oči, videla je svojo brezkrvno roko, kako je visela čez rob kočije.

Saj sem peš odšla... od tam — je pomislila in se hipoma spomnila vsega. Obšla jo je groza pred tem, kar se je zgodilo...

Hiše so naglo hitele mimo. Kratek šum — to je voda, voda pod mostom. Kakor včeraj. Ljudje po ulicah hodijo kakor včeraj. Nobeden ne ve. Nobeden ne bo nikdar izvedel.

Ob reki se je zasvetilo veliko, rumeno poslopje — univerza. Spomnila se je predavalnic in seminarja. Že mesec dni ni bila tam. Zdaj se je prelomilo v življenje. Nikdar več ne bo življenje to, kar je bilo takrat, ko je prvič prišla v seminar in so ji posodili prvo knjigo. Glagolita Clozianus je bila. Pobožala jo je, kakor bi bila živ človek. A nje nihče ni božal... Ali ji bodo zdaj pege na licih izginile?...

Kočija se je ustavila. Pred starimi, pritličnimi hišami so čepele ženske. Ni mogla naštetih šest dinarjev. Celo večnost je bila proti njej iztegnjena raskava kočijaževa dlan. Potem so konji zapeketali. Kristina se je oprijela vrat in ko je šla po stopnicah v vežo, se je zopet oglašal šum, začela je trepetati — takrat je stopil v vežo gospodar in se ji nasmehnil:

»Ste se morali spet pripeljati?«

Zopet je celo večnost stal pred njo mlad, od sonca ožgan gospodarjev obraz, kakor skozi meglo je videla njegove skuštrane, črne lase, nemarno odvezano kravato in odpet rokav srajce... nasmehnila se je, odklenila vrata, se opotekla k postelji in zajelo jo je neskončno olajšanje, da je zdaj končno sama, doma in da lahko leži, leži!

Nekje že čisto na robu zavesti so se še porajale nejasne misli in občutja, kakor da ji je nekdo drugi prestrašeno klical v uho:

Kje je zdaj Štefan? Njegovega otroka so danes ubili v meni... Po-vedala bi mu, kako je bolelo — kako boli!...

BYRON

DMITRI MEREŽKOVSKI

Pretekli mesec je ves svet slavil stopetdesetletnico rojstva lorda Byrona, mimo Shakespearea in Milтона največjega angleškega pesnika. Kakor je razvidno že iz prvih stavkov, angleški svet ne uvaža kdo ve kako svojega velikega pesnika, čigar poezija in še bolj življenje je bilo polno tragičnih nesoglasij. V naslednjem povzemamo nekaj misli iz Merežkovskega daljšega eseja, ki je izšel v »Večnih sopotnikih« in je nedvomno eden izmed najboljših esejev, kar jih je bilo napisanih o tem pesniku.

»Odloži Byrona in odpri Goetheja«, pravi angleški kritik Carlyle v članku o Goetheju. Goethe sam pa je odprl Byrona in je dejal: »Byronova osebnost je vzvišena kakor nobena in kakor bo komajda še katera.« Da, Byron je izreden, herojski pojav in Carlyleova religija je bila vendar češčenje herojev. V Byronu je blatil Carlyle lastno svetinjo. Ko je Byron za vedno zapuščal Anglijo, se je nabrala na obrežju radovedna množica in ko je nekdo zavpil, da odhaja neki zadolženi plemič, so ljudje jeli metati kamenje za živim — prav kakor ga je metal Carlyle za mrtvim — pesnikom.

Byron je eden izmed vrhov v gorski verigi, ki je nastala v potresu velike revolucije. Napoleon, Goethe, Byron, Lermontov — močno smo se oddaljili od teh vrhov. Dolgo smo blodili po ravnini brezosebne enakosti in smo mislili, da je ta ravnina neskončna, a napravili smo le krožno pot in prišli na izhodišče. Pred nami se spet dvigajo večni vrhovi — večni sopotniki. Zdaj vidimo, kako je gorska veriga, ki smo jo že minili, povezana z ono, ki je pred nami — kako je Byron povezan z Nietzschejem in Dostojevski z Ibsenom. Od vseh strani nas obdajajo ti vrhovi človeške, ali »nadčloveške« osebnosti in nič več ne uidemo temu krogu.

Byronov problem — problem osebnosti, ki se upre družbi — problem individualizma in socializma, je najaktualnejši med vsemi problemi. Če hočemo spraviti osebnost z družbo in individualizem s socializmom, moramo najprej spoznati neskladnost, ki je med obema resnicama. Byron pa je utelešenje te neskladnosti.

Neka pestunja je nekoč ozmerjala otroka, ker je pomazal novi predpasnik, ki so mu ga pravkar oblekli. Molče jo je poslušal, zgrabil za predpasnik, ga raztrgal na dvoje ter jo gledal mračno in trmasto, kakor bi ji hotel pokazati, kolikanj prezira njeno jezo. Ta deček je bil Byron. Tako se je pričel boj vseh proti enemu. Sprva se je boril s pestunjo, potlej z materjo. »Takšni ženski moram reči mati!« Po nekem razburljivem dogodku, v katerem sta mučila drug drugega, sta šla oba v lekarno, v strahu, da si ni medtem oni kupil strup, da bi si vzel življenje. Potlej je pričel boj z ženo. V zakonu se je natanko ponovila njegova zgodba z materjo. Ljubil je lady Byron, ne da bi vedel za to, ko mu je to postalo jasno, pa je bilo že prepozno. Ni je mogel pozabiti do smrti, čeprav se ga »princeza paralelogramov« in »krepotna Klitajmnestra« posej ni več usmilila. Tudi »krepotna« Anglija je videla v lady Byron lasten obraz. Tako je pričel boj z družbo. Potlej se je boril z vso domovino, s cerkvijo — z vsem človeštvom, z vso naravo, z Bogom, s hudičem. Njegova pot vodi od upora do upora.

Svojo upornost je prinesel na svet že z rojstvom. Byron pripada ljudem, kakršna sta Napoleon in Lermontov. Kakšne vzroke ima ta upor? Nobe-nih — meni Taine, ki je pozitivist in potemtakem sovražnik uporov in revolucij. Njemu je Byron »besneči bik v trgovini z zrcali«, slepa razdiralna sila. To je, kakor bi hotel popisati Vezuv in bi ne vedel, da je to gora, ki bruha ogenj.

Byron sam pripominja, da je vkljenjeni Prometej že v šoli napravil nanj silen vtis in da je bilo vse, kar je napisal, pod vplivom te Ajshilove tragedije.

»Ne približajte se mi, v meni je hudič!« je vpil na ljudi, ki so se mu v besnih trenutkih približali bodisi iz sočutja bodisi iz radovednosti. »Smatram se za izrodek demona...« Ali v njem moramo razlikovati dvoje demonstev, eno, ki je zakoreninjeno globoko v njegovi naravi, in drugo, ki je le navidezno in vnanje. Kakor vse kaže, tudi Byron sam ni utegnil razlikovati med obema.

Kakor vse zapletene in zaradi tega trpeče narave, je bil zaprt ne le nasproti drugim, marveč tudi nasproti sebi. Nenehno je skrival pod krinkami svoj pravi obraz. Ena izmed teh krink je »demon«, Kajn, morilec, zločinec in krvosramnež. Le malo njegovih bližnjih znancev je vedelo, da je v tem le maska. Njegova sestra pravi, da je bil zadovoljen le, če je koga uveril o svoji kar se da veliki strašnosti. Prepričati ljudi o nečem takšnem pa v ostalem ni težko. Tako je celo Goethe, ki je kazal zanj toliko umevanja, verjel, da je Byron v Italiji v neki ljubavni dogodivščini res zagrešil podel umor. Dobri meščani so strašili z njim svoje otroke kakor z babbavom. Pripovedovali so si grozotne zgodbe o nočnih bakhanalijah in »črnih mašah« v newsteadskih graščini, kjer brezbožni lord Byron obdan od deklin pipe vino iz mrtvaške lobanje in iz keliha. Potem, ko se je razšel z ženo, se je razširila bedasta marnja o njegovem krvoskrunskem razmerju s sestro in domala vsi so verjeli tej govorici. V vseh teh sodbah o njem je veliko laži in angleškega svetohlinstva, pa tudi mnogo resnice.

Resnica je, da je bil dedno hudo obremenjen. Stari oče po materini strani je končal s samomorom; oče se je moral zagovarjati pred sodiščem zaradi dvoboja, ki je bil prav za prav nizkoten umor; mati pa je bila na pol blazna. Čutil je to obremenjenost v svoji krvi in se je ni mogel nikoli rešiti. Njegov »presežek življenjske sile«, na katerega je opozoril že njegov učitelj v Harrowu, je bil tolikšen, da je pod njenim navalom strl vse pravne ovire in vse meje, ki jih stavljajo človeku dolžnosti. Cele noči popiva, čez dan pa se vadi v boksu in preživi tako cele mesece. Najprej v njegovem gradu, potlej pa v beneški Mocenigovi palači ga obdaja cel harem žensk in čednostni Shelley se zgrozi nad njegovim načinom življenja. V ničemer ne pozna mere. Nekoč se je toli prenaedel svinjine, da bi bil kmalu umrl. Bil je strasten plavač, a se tudi v tem ni znal brzdati ter je Leandru v čast preplaval Helespont. Malone smešen je v skrbi za svojo vnanjost. Od rojstva ima eno nogo za odtenek krajšo od druge, a niti za hip ne more odvrniti svoje pozornosti od te telesne hibe. Stradal je in hujsal, kajti čim lažje telo, tem manj opazno je šepanje. Kadar je govoril o slovitem dandyju tistih dni, Brummelu, je drgetal od zavisti. Demonstvo je dandyjstvo, demon je gizdalin višje vrste, metafizični vzgled elegantnega Brummela, *arbiter elegantiarum*.

Vse to je bila le maska, ali maska se prav lahko zrase z obrazom. Z njo je varal ves svet, pa skorajda tudi sebe. Hodil je po opolzki poti in grozila mu je ječa ali pa blaznica. Le lordski naslov ga je obravoval ječe. Moral je bežati iz te »proklete dežele«. — »Moje kosti bi ne imele miru v angleški zemlji in moj prah bi se ne mogel združiti z njo... Niti vaših črvov nočem rediti.« — »Preziram vas, vi psi«, pravi o angleških literatih in bi prav lahko takisto dejal tudi o svojih najbližjih prijateljih.

Sestra Avgusta ga bolj razume od drugih ljudi, ko mu pravi »baby Byron«, a tudi drugi vedo, da se skriva pod masko hudiča samo otrok. To ve tudi njegov prijatelj Hobhouse, ki govori o »Byronovi genljivi dobroti«. Za njegovo dobroto ve še mnogo prijateljev. To vedo tudi beneški kmetje in reveži, ki jim je razdal 25.000 dukatov od 100.000, kolikor jih je potrošil v Italiji. Za njegovo dobroto ve tudi Shelley, ki je utonil tako rekoč pred njegovimi očmi. »Spoznati hočem moč valov, ki so ga pogoltnili!« je vzkliknil Byron in splaval na mesto, kjer je utonil Shelley. Ko je preplaval eno miljo, se je vrnil nazaj in to preutrujenje je bil eden izmed vzrokov bolezni, za katero je umrl. O njegovi dobroti ve povedati veliki človekoljub Mazzini, ki mu je bilo Byronovo ime skozi vse življenje sveto; pa tudi Goethe, ki mu je še tik pred smrtjo posvetil nagrobnico.

Svojega besa, svoje blaznosti sovražече ljubezni ni poznal. Ni vedel, da ljubi v svojem sovraštvu.

Byron je velik pesnik in mojster besede, ali beseda ni nič v primeri z vsebino, ki ji jo je hotel dati.

Beseda ne more zaobjeti človeka, človek je več kakor beseda. Flaubertu je bil človek nič, delo vse. Byronu je delo nič, človek pa mu pomeni vse. Bolje če nisi pesnik, kakor da bi bil samo pesnik. Ko umira za osvoboditev, za delo ljubezni, največje izmed človeških del, se vprašuje, ali ni bila nemara poezija največja pogrška v njegovem življenju. Čeprav je njegova poezija v svojih laži-romantičnih delih že zdavnaj obledela, čeprav je njegova orientalska slikovitost, kakršna se kaže v »Lari«, v »Korzarju«, v »Abydoški nevesti«, le preslikano platno in teatarska dekoracija, se vendar utrinjajo skozi to raztrgano platno pravi bliski. Čeprav njegove besede ne govore o tistem, kar je potrebno, gre vendar sleherna njegova beseda od dejanja do dejanja, od volje do volje, od srca do srca. V nobeni besedi ne tiči ves Byron, a za vsako besedo se skriva ves človek Byron. Odgovoren je za vsako besedo in njegov napis na njegovem grbu *Zaupaj Byronu* velja za vso njegovo poezijo.

Goethe, ki meni, da je politika pri Byronu kalila poezijo, je na Byronu prezrl nekaj na moč bistvenega. »Opozicija« mu ni nekaj nesorodnega, marveč je prvobitni plamen, podzemno vrelo njegove poezije. Če je njegova poezija brez vrednosti, je tudi on brez cene. Ne glede na nekatere povsem politične pesmi, je tudi v plamenečih kiticah *Childea Harolda* in *Don Juana* nekaj pristnih revolucionarnih pozivov, zaradi katerih prideš pri nas v — ječo ali pa v Sibirijo. Besede so mu dejanja, a mu ne zadostujejo: govori in deluje ter pri tem manj govori nego deluje. Svoboda ni zanj odmišljena resnica, marveč življenjsko delo, dah njegovega življenja. Leta 1820. se udeleži zarote italijanskih karbonarjev. V njegovi hiši je bila skrivna zaloga orožja. Ogleduhi oprezajo za njim

in ogrožajo ga najeti morilci. Avstrijska vlada ga smatra za početnika vsega zarotniškega načrta.

Nenapisani konec *Don Juana* bi moral vsebovati smrt na barikadah velike revolucije. Kar ni dokončal v pesnitvi, je dovršil v življenju: Don Juanov konec je Byronov konec. Boj za svobodo Grčije je bil po njegovem mnenju prav takšna revolucija. Vse, kar ima, žrtvuje za grški upor. »Pošljite mi ves denar, kar ga še imam... Ves vojni aparat vzdržujem. Nobena žrtev mi ni predraga — da bi le Grki zmagali.« Žrtvoval ni le imetja, žrtvoval je tudi zdravje. »Ne varam se glede svojega zdravja, a ostati moram v Grčiji. Ne smem misliti nase.« Končno je žrtvoval še svoje življenje. Najstrašnejše je bilo, da je poslednji hip uvidel, da je bilo vse zaman. Grki so ga pustili na cedilu in niso hoteli kreniti proti Lepantu. »Grki so največji goljufi...« Spet »pljune svojim bližnjim v obraz«. »Ljudje so hujski od psov«; spet ljubi s sovražstvom. Da, Goethe se je motil. Byronova poezija nima nobenega opravka z dnevno politiko, neskončna, transcendentna opozicija je.

»Svojo politiko sem nenavadno poenostavil: ta je zdaj v tem, da sovražim vse obstoječe vlade.« Če bi po vsem svetu uvedli republike, če bi v vseh človeških dejanjih triumfirala svoboda, bi si še vedno ne dal miru. »Svoboda — ne poznam je in je nisem nikoli videl«, to se pravi, tu na zemlji, med ljudmi.

Takšen odmišljeni anarhizem ni revolucionaren, ni realen. Glavna napaka v njegovi zavesti je bil ravno ta krivi idealizem, njegova lažna romantika. »Vse — le ne resničnost!« Pred to lažjo njegove zavesti ga je rešila resnica njegove volje in njegovega občutja, »besnenje« sovražee ljubezni.

Poslednje svobode ni na zemlji, marveč v nebesih. Revolucija kot religija je ravno v tem, da hočemo pritegniti svobodo iz neba na zemljo: Zgodi se Tvoja volja kakor v nebesih tako na zemlji.

Bog je svoboda. Tudi človek je lahko Bog in eden izmed ljudi je že dejansko bil Bog. Iz tega sledi, da je človek lahko svoboden. Če bogočlovekost, poslednji cilj religije, ni noben nesmisel, marveč resničnost, torej tudi poslednji cilj revolucije, svoboda, ni noben nesmisel, marveč je resničnost.

To se pravi: revolucija je religija.

To velja za nas, a ne za Byrona. Njemu pomeni revolucija antireligijo, vsekakor pa protikršćanstvo. To je vir njegovega demonstva, ki ga moramo razločevati od njegovega navideznega, vnanjega demonstva in ki mu ni rabil kot maska, marveč je bil njegov pravi obraz.

Če pa Bog nasprotuje svobodi, je nemara tisti, ki nasprotuje Bogu — to je — hudič, za svobodo? V tem pa ravno temelji Byronovo religiozno pojmovanje in njegov čut za svobodo, ki jo smatra za nekaj »demonškega«, brezbožnega in hkratu božanskega.

V eni izmed svojih najpomembnejših stvaritev, v pesmi *Tema* (Darkness), v tej narobe apokalipsi, občuti Byron neizogibni konec sveta z malone prav tako, malone telesno jasnostjo, kakor so ga občutili kristjani prave apokalipse. Ali oni so ga občutili z ognjem v srcu, pri Byronu pa je leden mraz. Sonce sveta, ljubezen se bo ohladila in ugasnila in prišel bo večni hlad, večni mrak — darkness — konec vseh stvari.

Če je temu tako, počemu bi se še borili? In kaj pomeni »svoboda«? — »Svoboda — ne poznam je, in je še nisem nikoli videl.«

Ni svobode, ni osvoboditve in ni revolucije. Revolucija je prav takšna laž kakor religija. Iz ničā ne more nič priti, *ex nihilo nihil*. Nihilizem je poslednja konsekvēca demonizma. Človek je suženj hudiča.

Byronovo »svetobolje« je bolečina vsega sveta, »vsega stvarstva, ki kopni po odrešitvi«. Če pravi: »Jaz sem nesrečen« je ta »jaz« »jaz« vsega človeštva. Pregnani Childe Harold, prokleti Kajn, vklenjeni Mazeppa, Chillonski jetnik, priklenjeni Prometej — ne utelešajo le Byrona samega, marveč vse človeštvo starega titana.

Da, Byron je najžalostnejši izmed vseh ljudi. Na njegovem obrazu je senca, kakor bi ga bil nosilec luči — Lucifer osenčil s svojo mračno perutjo.

Priredil A. M.

MESEC PRED POSTELJO

(Čuang tsien ming yüe kuang)

LI-TAI-PO

Pred mojo posteljo svetli mesec sije,
Zdi se mi — luč kakor ivje zemljo krije.
Pogledam: v oči mi lije mesca sijaj.
Povesim glavo, tedaj pa zmislim se domačije.

HIŠA V SAMOTI

LI-TAI-PO

Od modrih brègov vodi me korak
zvečer v megleno, trudno že dolino.
Od mesca tihega srebrn je mrak,
dehteč, opojen, kakor temno vino.
Zdaj ozke steze išče moj pogled,
kjer gosta trava skriva rahlo sled.

Pred nama sine svetli paviljon —
sluga odpira tam pletene duri;
zveni visoka trava rahlo kakor bron . . .
Zadivljena sem, princ, da v kasni uri
zdaj tu sem z vami sama, vino nam
ni vino več, le sladek vonj, omam —

omam prepoln je zrak, a veter spi med bori.
Šele na beli cesti me neso tja v grob,
ko sladka noč utone v hladni zori
in jutro daleč gruli kot golob.
Opojena sem, princ, od tvoje strasti —
vrte se sonce, zemlja v eni slasti!

IMPROVIZACIJA

LI-TAI-PO

Oblak-obleka
in sonce njen obraz.
Zaljubljena pomlad!
Če dekle na goro gre,
zame ni poti do nje,
če k mescu skrene svoj obraz,
sem daleč jaz.
Zaljubljena pomlad!

Prevedel Branko Rudolf

R A Z N O

DOKUMENT POLNEGA ŽIVLJENJA

(H knjigi: H. Tuma, *Iz mojega življenja*.)

»Sem nehote povedal kaj napačnega?« je že nekaj sto let pred Kristusom zaskrbljeno vprašal politik Phokion svoje prijatelje, ko je zbrana množica s hrupnim pritrdjevanjem prekinila njegov govor. Zavedal se je resnice, ki jo je našemu času odkril šele Schopenhauer, da je treba trajno slavo, po kateri hlepi vsak genij, odkupiti s priznanjem sodobnikov. Saj geniju izbira tudi ni težka. Kdo bi se pulil za ono, kar se tako lahkomiiselno razmetava na toliko tisoč nevrednih!

Mož in človek Henrik Tuma, čigar spomini, misli in izpovedi leže sedaj kot knjiga na naših mizah (ne zaklepajte jih še v svoje knjižne omare!), vse življenje, ki ni bilo kratko, ni srečal mnogo ljudi, ki bi priznavali njegov oster razum, njegovo moralno neoporečnost, njegovo razgledanost, skratka, njegovo nadpovprečnost. Zato pa bo sloves njegovega dela, še bolj pa sloves njegove osebnosti med nami rastel sedaj, ko nam ga je smrt približala.

Knjiga polna mrkega pesimizma, ki bo med nami vzbudila mnogo, mnogo vedre vere v človeške ideale, so ti Tumovi spomini. Njegov namen poigravati se s paradoksi, kakor tudi zveni gornja trditvev narejeno. Le oglejte si v knjigi, recimo, opise političnih vodij, ki jih je Tuma srečal na svoji poti. Dr. Gregorčič, Tonkli, Berbuč, Gabršček, dr. Šusteršič (!), Dr. Tavčar, Anton Kristan..., kdo od njih ga ni razočaral? Tudi če vzamemo, da je v teh ocenah marsikaj pečat osebnega ne-razpoloženja, marsikaj, kar je napisano v lastno obrambo (vse avtobiografije so več ali manj tudi obramba), ostane še

vedno toliko, ostane razočaranj še vedno dovolj, da se rodi pesimist. Koliko se je ta človek namučil v življenju: s seboj, s svojo okolico, lakoto, mrazom, usodo! Nikomer ni smel zaupati, življenje ga je izučilo, da je pametneje, ako je med njim in temi našimi prvaki distanca. A vendar, kljub omajani veri v človekaposameznika trpkost ni postala usodlina njegove duše, ki bi v kali zamorila vsak življenjski pojav po lepoti hrepenečega duha, ampak se je sprevrgla v fanatično voljo do dela za druge in v še bolj fanatično ljubezen do narave. Često je moral zapustiti ta ali oni politični in gospodarski položaj, razočarali so ga slovenski, hrvaški, italijanski in nemški politiki, razočarala mogočna socialistična internacionala — vera v človeštvo pa mu je ostala živa, z njo je živel, z njo je umrl. Ali ni to brezprimeren optimizem, ki bo marsikomu med nami vzdramil spečo iskro pod pepelom?

Kakšen fanatik resnice je bil ta človek! Česa vsega bi se mogli naučiti naši pisatelji »realisti« (?) pri njem! »Sestra Tilkka je imela fanta, osmošolca Višnikarja. Bil je stasit, lep fant. Večkrat sta me vzela s seboj za čuvaja nedolžnosti. Ko sta se po šmarnicah v maju sprehajala po žitnem polju, sta me pošiljala naprej, da bi ne videl njenega ljubkovanja. Seveda sem tudi od daleč videl vse... Zelo pestra je usoda polsestre Marije Ane. Pri neki priliki jo je mati, ki je bila precej hude jeze, nabila z metliščem. Takrat ji je Nana utekla in izginila iz Ljubljane. Ker je imela mati na vesti pretepanje, niso javili njenega bega policiji... Resne skrbi nam je vsem povzročal brat Viljem. Imel je dobrih štirinajst let, ko je potrošil na tridnevem »ženitovanjskem« poto-

vanju denar zavarovalnice, menda 50 gld. Prišel je pred kazensko sodišče in bil obsojen na pet mesecev težke ječe. Prišel je še ponovno v konflikt s kazenskim zakonom, Popolnoma je izgubil zavest poštenosti, da si iz kazni sploh ni delal preglastic...« Naj zadoščajo ti trije zgledi. Koliko je med nami ljudi, ki imajo pogum, nepristransko oceniti lastno družino? Ali je potrebna za to brezsrdnost? Dr. Josip Wilfan je nekoč zabrusil Tumi v obraz: »Vam je lahko govoriti, ker nimate srca.« Kakšna zmota! Dr. Tuma ni poznal sentimentalnosti, preveč je bil sin naših gora, toda srce, — srce je imel na pravem mestu, ko je bil gospodarski učitelj svojemu ljudstvu, ko je bil zagovornik onim, ki tako težko pridejo do svoje pravice.

Vrednost njegovega dela ni stoodstotna; toda naj je šla pot navzgor ali navzdol — mož je ostal sebi zvest. Bil je politik proti svoji volji. Prišel je vanjo, ker je pri nas na vseh področjih vedno primanjkovalo delavcev. Tudi tu je bil na svojem mestu. Ker ni imel dovolj osebnega šarma in širokih gest, ni mogel nikoli postati mož množice. Ni znal upoštevati človeških slabosti in kljub njim postaviti ljudi na prava mesta, kakor je to tako dobro uspelo Masaryku. Niti povprečnih duhovnih kvalit (Kopač, Petejan itd.) si ni znal podrediti, da bi videle v njem glavo, — vendar bi brez njegove premočrtne energije, ki se ni pustila po nikomer in z ničimer usmerjati, zijala v političnem življenju zadnjih štiridesetih let velikanska praznina. Krekov lik bi bil brez svojega naravnega dopolnila. Mrs.

ŠVICARSKI PESNIK ALFRED HUGGENBERGER V NEMČIJI

Kakor poročajo švicarski listi je zdaj v Berlinu švicarski pesnik A. Huggenberger, ki ga je svečano sprejelo »Tovarištvo nemških umetnikov« (Kameradschaft der deutschen Künstler). Med ostalimi ga je pozdravil tudi vodja oddelka za literaturo v državnem ministrstvu za propagando Hederich in sicer v imenu ministra dr. Göbbelsa. Huggenberger bo čital v vseh nemških okrajih odlomke iz svojih del, kljub svoji »judovsko-framazonski liriki«. Spisal je namreč tudi mirovno pesem, ki je zelo razburila S. S. uradni časopis »Das Schwarze Korps«. Pesem se glasi v originalu takole:

Wann kommt der Friede in die Welt,
von dem die Völker lang geträumt,
wann bauen wir das Laubgezelt
dem Retter, der so lang gesäumt?

Wir graben Gräber tief und weit,
der Völker Blüte sinkt hinein.
Von schönem Tod, von gutem Streit
lügt prahlend mancher kalte Stein.

Wo schläft der Mann, wo schläft der Held,
der mit des Siegers Flammenschwert
den tausendköpfigen Drachen fällt,
der sich von Blut und Tränen nährt?...

(Kdaj mir prišel bo zaželen, ki ljudstva sanjajo o njem, kdaj listnat šotor stal zelen, rešniku zapoznelemu? Grobove kopljemo brez dna, cvet vanje lega narodov, mnog lepo smrt, pravični boj lažniv opeva spomenik. Kje spi junak nam, mož kje spi, da z mečem plamenecim zmaglav tisoč zmajuj odrobi, ki raste le s krvjo, v solzah.)

In »Das Schwarze Korps« poučuje Huggenbergerja, ki je dobil za svoje delo I. P. Heblovo gliterarno nagrado, takole: »Človek opazi namero in je nevoljen. Listnat šotor (das Laubgezelt), lahko bi ga imenovali tudi kočjo iz listja, ne gradijo niti v nemškem niti v »alemanskem kulturnem območju«, niti ga ne gradijo druga ljudstva in rase, razen Judov in framazonov. »Rešnik zapozneli« ni nič manj specifično judovsko in framazonsko upanje. Prav tako judovska in framazonska je nesramna žalitev padlih, ki doseže svoj višek v tem, da spomeniki hvalisavo lažejo o »lepi smrti in pravičnem boju«, češ: junaška smrt sploh ni lepa smrt in padli sploh niso padli v pravičnem boju. Seveda bi nam bilo vseeno, kdaj, kje in zakaj naj bi si kak švicarski pesnik gradil prav listnate šotore in kako bi si naj predstavljal svojega — najbrže v Ženevi — še vedno spečega mesijo. Kdor čuti, da je Nemeč, za tega ni več nobenega hrepenenja po raznih mesijih, kajti naš rešnik se nikakor ni »tako dolgo mudil«. »Tisočglavi zmaj« je pri nas tako rekoč že padel, namreč zmaj laži, ki zastruplja narode, ki hujska na vojno.« —u

SVETOVNI PARLAMENT ZNANOSTI

Najvišja ameriška akademska organizacija na področju prirodoslovja, »American Association for the Advancement of Science« (ameriško združenje za pospeševanje znanosti) se pripravlja, da osnuje internacionalno zvezo znanstvenikov vseh demokratskih držav. Razlog naj bi bil ta, da se tako osnuje nekaka zbiralna »svetovna leča«, ki naj bi zbirala razpršeno svetlobo človeške modrosti v mogočen intelektualen žarek, ki naj bi osvetlil zmešane steze, po katerih tavaajo danes ljudje in narodi. Pri proslavi 300letnice

Harvardske univerze poleti 1936. so že storili prve korake s sodelovanjem predsednika Harvardske univerze Conanta, ki je eden izmed vodilnih ameriških znanstvenikov na področju kemije. Prve pobude pa je dal pariški zgodovinar srednjeveške filozofije Etienne Gilson, ki je o priliki že omenjene proslave na Harvardski univerzi dejal, »da je neki duhovni red, ki ima absolutno pravico, da sodi celo državo in jo v danem primeru osvobodi zatiranja«.

Tudi britanska »Association for the Advancement of Science« je na svojem zasedanju v Blackpoolu v principu pristala na to pobudo in predlagala »demokratsko svetovno zvezo znanosti«. Znanstveno raziskovanje in mišljenje zadobi lahko tako veliko silo v javnem mnenju, katerega morajo upoštevati tudi politiki.

V oficialnem listu Ameriškega združenja za pospeševanje znanosti »Science« je izjavil glavni tajnik družbe Fr. R. Moulton: Vsakemu znanstveniku je jasno, da je v znanosti diktatura neznosna in razkrajajoča, znanost je prva obrambna črta za svobodo duha. Na splošno je najbolj objektivna in najmanj zapletena v predsodke in čustva ljudi. Njene zaključke je najlaže presojati. Če je svobodna, ne pozna ne nacionalnosti ne rase ali religije. Njen duh je vzor svetu. Zaradi tega znanost najlaže vodi boj za svobodo.«

Ameriško združenje bo v zvezi z britanskim izdelalo osnove za bodočo svetovno zvezo znanstvenikov v demokratskih državah, ki jo v teh časih lahko pozdravljamo z največjim veseljem. —u

ZNAMENITE STOLETнице 1938

1838 * Georges Bizet († 1875), francoski komponist, znan po operah »Carmen« in »L'Arlésienne«.

* Léon Gambetta, francoski ljudski tribun, vodja republikancev; odličien govornik. Propagiral grško vstajo proti Turkom, da bi s tem izzval svetovno vojno, v kateri naj bi bile povrnjene Franciji izgubljeni pokrajini Alzacija in Lorena. On je ustvaril tudi pojem »oportunizma« v politiki. Zbrano delo: »Discours et plaidoyer«.

* Josip Popper — Lynkeus v Kolinu na Češkem. Eden največjih sociologov-individualistov. Znamenit postal po svojem delu »Pravica živeti in dolžnost umreti«. Ugotavlja dolžnost države, da jamči vsakomur njegovo eksistenco. Najbolj znano delo tega velikega humanista pa so »Realistove fantazije«.

* Grof Ferdinand Zeppelin, konstrukter zrakoplovov, ki se po njem imenujejo.

*
Leto kronanja največje angleške kraljice: Viktorije.

*
Avstrijska vlada prepove rabo dajnce. V tem črkopisu so nekaj časa pisali vzhodni Štajerci. Sestavljen je iz latinske, češke, cirilske in hrvaške grafike ter opremljen z naglasnimi znamenji.

*
Slomšek ima znamenito pridigo o lju-bezni do materinega jezika.

*
* Janez Mencinger (na Brodu pri Boh. Bistrici).

*
1738 * Joseph-Ignace Guillotin. Francoski zdravnik, profesor anatomije v Parizu, poslanec Pariza. Leta 1789. je zahteval za vse na smrt obsojene enak način usmrtitve. V ta namen konstruirana priprava je zato po njem dobila svoje ime (giljotina).

*
* Blaž Kumerdej (na Bledu), slovnicař in organizator našega šolstva.

*
† Jernej Basar (v Ljubljani). Jezuit, eden prvih Gorenjcev v našem slovstvu.

*
* Mikloš Küzmič (Dolnje Slaveče), prekmurski nabožni pisatelj.

*
1638 * Ludvik XIV. Sin Ane Avstrijske. Najznamenitejši francoski kralj, ki je po Mazarinovi smrti zavladal absolutistično in ostal intoleranten despot 54 let. Izjavil je, da je namestnik božji na zemlji. Umetnost je za njegove vladavine doživela močan vzpon.

*
† Jansenius (Jansen), nizozemski teolog in škof. V svojem delu o sv. Avguštinu je dal osnove za nauk, ki so ga potem razširili njegovi pristaši in učenci — janzenisti. Med našimi janzenisti najvažnejši so: škof Herberstein, Jurij Japelj in Blaž Kumerdej.

*
1538 * Sebastijan Krelj (v Vipavi). Zboljšal je Trubarjev knjižni jezik. Njegove reforme sta prevzela Dalmatin in Bohorič.

Mir v Velikem Varadinu. Zapolja se je tedaj odrekal Hrvatski, po njegovi smrti pa zapade tudi njegov del Ogrske Ferdinandu.

*

1438 Proklamacija pragmatične sankcije Karla VII. Francoskega. (Sanctio pragmatice pomenja toliko kot temeljni zakon, ki naj velja za vse čase. Primerjaj avstr. pragm. sankcijo Karla IV., iz l. 1724., ki je urejevala nasledstvo.) Po tej pragmatični sankciji, ki je bila podpisana v Bourges-u, je dobila francoska katoliška cerkev samostojnost, kar je še vsa naslednja stoletja uravnavalo razmerje galikanske cerkve do papeža.

*

1238 Tega leta si je vnuk Džingis-kana, znameniti Batu-kan, podvrget vso Rusijo.

*

638 Jeruzalem zavzamejo Arabci.

*

362 pred Kr. r. † Epaminondas, demokratični ustanovitelj tebenske hegemonije nad Grki.

Mrs.

STOPETDESETLETNICA SCHOPENHAUERJEVEGA ROJSTVA

22. februarja je poteklo 150 let, kar se je v Gdanku rodil eden izmed največjih nemških filozofov in eden izmed največjih duhov prejšnjega stoletja, Artur Schopenhauer. Bil je sin uglednega bančnika in trgovca ter znane pisateljice in romanopiske, katere zbrana dela so izšla v nič manj ko 24 knjigah. Oče ga je dal zgodaj študirat v Francijo, Anglijo in v Hamburg, da bi se izšolal za trgovino. Toda po očetovi smrti se je posvetil

študiju filozofije, bil je na univerzi v Göttingenu, Jeni in Berlinu, kjer pa ga je Fichte odbil. Svoje glavno delo *Svet kot volja in predstava* je napisal že leta 1819., torej komaj 31 let star. Toda pri vsej oficialni znanosti in kritiki je naletel na popolno nerazumevanje. Zagrizel se je v svojo grenkobo in je živel odslej samotarsko, skoraj čudaško življenje. Vendar je že v zgodnjih letih doživel zadoščenje, da je njegov talent spoznal stari Goethe, ki je zahajal v krog okrog njegove matere, ki se je bila po smrti svojega moža preselila v Weimar.

Šele polagoma, po dolgih letih neprijetnosti, se je otajal led njegovih sodobnikov. Njegova »filozofija pesimizma«, kot so jo imenovali, je začela pronicati v zavest človeštva po svojem globokem jedru, ki je spoznanje o vesoljnosti trpljenja in poziv k heroičnemu življenju, ki je v danih okoliščinah edino vredno dostojnega človeka. V tem se Schopenhauer oslanja na budistični nauk o trpljenju vsega živega in o edinem cilju, ki je stremljenja vreden in ki je vsebovan v *nirvani*, pogreznjenju v večni nič. Tako je težko preizkušeni in zagrenjeni modrijan dočakal še pred svojo smrtjo, da si je začel njegov nauk osvajati srca in misli umnih čitateljev. Umril je dne 21. septembra 1860 v Frankfurtu ob Meni.

Schopenhauer je, kakor na ostali svet, globoko učinkoval tudi na slovensko razumništvo ob koncu prejšnjega stoletja. Fini estet in pisatelj Josip Stritar je črpal iz njegovih nauk svoje »svetobolje«, ki je tako močno odjeknilo v takratnem mladem slovenskem rodu.

V prihodnji številki bomo priobčili nekaj še danes aktualnih odlomkov iz njegovih del.

VI. B.

V kratkem izda Založba MODRA PTICA kot izredno publikacijo novo pesniško zbirko enega od naših največjih in najmočnejših pesnikov

Alojza Gradnika

VEČNI STUDENCI

Z originalnimi lesorezi Božidarja Jakca

Ta najnovejša pesniška zbirka, v katero je zbral pesnik *Svetlih samot* svoje pesmi iz zadnjih let, ki doslej še niso izšle v nobeni knjižni izdaji in katerih večji del sploh še ni bil objavljen, predstavlja nov mejnik v stvariteljskem delu tega izrednega poznavalca človeških globin in mojstra slovenske besede. * Že prvo naznanilo o izidu nove pesniške zbirke Alojza Gradnika: *VEČNI STUDENCI* je zbudilo med našimi naročniki, čitatelji in ljubitelji slovenske knjige nenavadno zanimanje. Podajamo kratek pregled vsebine te izredno bogate knjige, ki bo pomenila nedvomno izreden dogodek v našem kulturnem življenju.

Knjiga je posvečena spominu pesnikove matere, ki ji je avtor posvetil tudi nekaj izmed najlepših pesmi v zbirki. * Uvodna pesem v zbirki so *Večni studenci*, kjer se je pesnik z nove strani dotaknil svoje in poti človeka sploh, ki gre skozi življenje, dokler se »kazalec uri« ne ustavi. * Krasne so *Božične pesmi*, med katerimi zavzema posebno mesto legenda o Mariji, ki je prosto povzeta po češki narodni pesmi.

Skozi pesnikovo srce nam govori *Stara ura; Poslednji gost*, ki še mora priti, je nov pesnikov motiv o smrti; izredno pretresljiva je *Pesnikova smrt*. * Svojevrstna je *Villonova balada*. * Ves Gradnik je spet v bolešno lepem *Pogovoru* o poslednjem smislu in poslednjih stvareh ljubezni. V tajne globine človeškega bitja nas povede *Fontana in vodni curek*. Svojevrstni so Gradnikovi nagrobni napisi. * Potem še: *Slovenska zemlja, Triglav, Trubar, Kraška pomlad*, same kot z dletom izklesane pesnitve. * V povsem nove sfere nas povedeta: *Na Grintovcu* in *Smučarjeva jutranja molitev*. * Čudovito lepa v svoji preprostosti je spet legenda *Grešnica in Marija* po češki narodni pesmi. * Med najmočnejšimi v zbirki je gotovo *Noč vseh svetih v Brdih*. * Povsem novi motivi, čudoviti v svoji klenosti, izbrušenosti in teži so pesmi o *Kmetu*, ki govori: *domači grudi, nevesti, detetu v zibelki, sinu, materi, zemlji, plugu, hlapcu, drevesu, sodniku, duhovniku, učenjaku, menihu, kiparju, pokojni ženi, svojemu krogu, mastilcem, bogu, sebi in končo: Kmet molči*. Zaključna pesem v zbirki je *Vstajenje*, veličastna simfonija človekovega dela, ki ostane tudi po njegovi smrti. * Ta pesniških lepot in globokih misli izredno bogata knjiga bo nedvomno pomenila nov markanten kamen v zgradbi naše kulture. Vsak ljubitelj slovenske poezije je bo vesel in nobena knjižnica slovenskega čitatelja naj ne ostane brez nje! Pesnik Alojz Gradnik, čigar *Svetle samote*, ki so izšle v založbi MODRA PTICA, so dokončno potrdile njegovo mojstrstvo, je z *Večnimi studenci* načel povsem nova, presenetljiva področja in se nam bo pokazal v njih v novi dovršenosti in globini. * Podrobnosti glede naročila in cene knjige bomo priobčili v prihodnji številki revije.

ČITATELJE, KI NISO NAROČNIKI NA NAŠE REDNE PUBLIKACIJE

Vabimo na subskripcijo

POLJUDNE ASTRONOMSKE KNJIGE

Tajne vsemirja

KI JO JE SPISAL SLAVNI ZVEZDOSLOVEC

James Jeans

To veličastno delo izide meseca marca v naši založbi kot druga redna knjiga; tistim čitateljem pa, ki niso naročniki na naše redne publikacije, nudimo to znamenito delo po zelo ugodnih pogojih, ki pa veljajo samo, dokler bo trajala subskripcija.

CENA KNJIGE: Kdor je naročen na naše redne publikacije, bo prejel to izredno bogato delo kot drugo letošnjo knjigo.

Za nenaročnike naših rednih publikacij pa bo knjiga veljala:

a) v subskripciji:

knjiga v platno vezana	din 108.—
knjiga v polusnje vezana	„ 126.—

b) ko bo subskripcija zaključena, bodo cene za knjigo:

knjiga v platno vezana	„ 140.—
knjiga v polusnje vezana	„ 160.—

Tiste naročnike, ki so nam že pred letom dni ali še preje poslali svoje letnike revije *Modre ptice* v vezavo in izjavili, da jih pridejo sami iskat, opozarjamo, da jih naj dvignejo najkasneje v teku pol leta, to je do 1. avgusta t. l. Po tem roku založba ne bo več odgovarjala za te letnike.

OGLEJTE SI NAGRADE ZA PRIDOBIVANJE NOVIH NAROČNIKOV!

Pošljite revijo *Modro ptico* v vezavo. — Vezava enega letnika stane din 30.—.
Vežemo tudi prejšnje letnike.

Ne pozabite!

da je **Wellsova monumentalna „Svetovna zgodovina“**

neizčrpna zakladnica znanja, kažipot v pravire človeškega kulturnega, socialnega in političnega udejstvovanja ter veličastna slika življenja na našem planetu od njegovih prvih utripov pa do danes

Delo stane:

v platno vezano	din 450.—
v polusnje vezano	„ 510.—

NAROČITE JO LAHKO TUDI NA OBROKE PO DIN 25.— MESEČNO

NOVE NAGRADE ZA PRIDOBIVANJE NAROČNIKOV

Za božič smo razpisali izredno velike nagrade za pridobivanje novih naročnikov. Ta nagradna akcija je s 1. februarjem sicer zaključena, toda založba Modra ptica se je odločila, da razpiše s tem dnem novo nagradno akcijo, ki bo po svoji bogatosti le malo zaostajala za božično. Tako nudimo tudi tistim naročnikom, ki se iz kakršnih koli razlogov niso mogli udeležiti božičnega tekmovanja, priliko, da si lahko pridobe tudi še sedaj lepih knjižnih nagrad. Nagrade so sledeče:

Kdor pridobi enega novega naročnika, si lahko izbere eno izmed sledečih knjig:

<p>KNUT HAMSUN BLAGOSLOV ZEMLJE Roman. V mehko vezan.</p>	<p><i>Reviji so priložene položnice. Cenj. naročnike prosimo, da poravnajo naročnino za marec. Kdor je z naročnino v zaostanku, naj nam nakaže tudi že zapadle obroke.</i></p>	<p>PROSPER MERIMÉE ŠENTJERNEJSKA NOČ Roman. V mehko vezan.</p>
<p>WALTER SCOTT IVANHOE Roman. V mehko vezan.</p>		<p>JACK LONDON DOLINA MESECA Roman. V mehko vezan.</p>
<p>EMIL LUDWIG NAPOLEON Biografski roman. V mehko vezan.</p>		<p>SIGRID UNDET JENNY Roman. V mehko vezan.</p>
<p>FULÖP MILLER SVETI SATAN Biografija. V mehko vezana.</p>		<p>V. BLASCO IBANES KRVAVE ARENE Roman. V mehko vezan.</p>
<p>LYTTON STRACHEY KRALJICA VIKTORIJA Biografija. V mehko vezana.</p>		<p>SINCLAIR LEWIS ARROWSMITH Roman. V mehko vezan.</p>
<p>VLADIMIR BARTOL AL ARAF Zbirka novel. V mehko vezana.</p>		<p>HEINRICH MANN VELIKA STVAR Roman. V mehko vezan.</p>
<p>MADELON LULOFŠ GUMIJEVE PLANTAŽE Roman s Sumatre. V mehko vezan.</p>		<p>MAKSIM GORKIJ TRIJE LJUDJE Roman. V mehko vezan.</p>
<p>PEARL S. BUCK DOBRA ZEMLJA Roman o Kitajski. V mehko vezan.</p>		<p>D. H. LAWRENCE SINOVI IN LJUBIMCI Roman. V mehko vezan.</p>
<p>THAMES WILLIAMSON ZEMLJA MI JE POVEDALA Eskimski roman. V mehko vezan.</p>		<p>IVAN A. GONČAROV OBLOMOV Roman. V mehko vezan.</p>
<p>JACK LONDON MARTIN EDEN Roman. V mehko vezan.</p>		<p>OTTO WEININGER SPOL IN ZNAČAJ Roman. V mehko vezan.</p>
<p>KNUT HAMSUN POTEPUHI Roman. V mehko vezan.</p>	<p>IVAN S. TURGENJEV POMLADNE VODE OČETJE IN SINOVI Dva romana. V mehko vezana.</p>	

JOHN GALSWORTHY

SAGA O FORSYTIH

Trije romani. Za vsakega novega naročnika pošljemo en roman v mehko vezano.

H. R. BERNORFF

VOHUNI*

Biografije. V platno vezano.

ANDRÉ MAUROIS

OBDOBJA V LJUBEZNI

Roman. V mehko vezano.

ALOJZIJ GRADNIK

SVETLE SAMOTE*

Izbor pesmi. V platno vezane.

JIRY WOLKER

PRAVLJICE*

V platno vezane.

P. RIPSON

MARSOVE SKRIVNOSTI*

Roman. V platno vezano.

F. M. DOSTOJEVSKIJ

IDIJOT*

Roman v štirih delih v platno vezano. — (Za vsakega naročnika pošljemo dva dela).

ANATOL FRANCE

**KUHINJA PRI KRALJICI
GOSJI NOŽICI***

V platno vezano.

AL JENNINGS

PESNIK IN BANDIT*

Roman. V platno vezano.

JANKO LAVRIN

**DOSTOJEVSKI,
NIETZSCHE, TOLSTOJ**

Tri študije. V mehko vezane.

L. N. TOLSTOJ

IZPOVED*

V platno vezano.

IVAN CANKAR

GREŠNIK LENART

V mehko vezano. (V platno in polusnje vezane te knjige ni na razpolago).

CLARA VIEBIG

BABJA VAS*

Roman. V platno vezano.

OPOMBA: Kdor si je pridobil pravico do knjige v mehko oz. v platno vezano, pa bi rad imel knjigo v platno oz. v polusnje vezano, jo lahko dobi, če doplača za platneno vezavo din 20 —, za polusnjeno pa din 35 —.

Kdor pridobi *dva* nova naročnika, si lahko izbere *dve* izmed gori naštetih knjig ali pa eno *v polusnje* vezano. Knjige, ki so označene z zvezdico, niso na razpolago v polusnje vezane.

Kdor pridobi *tri* naročnike, si lahko izbere izmed gori navedenih knjig *tri v platno vezane* ali *dve v polusnje* vezani.

Kdor pridobi *štiri* nove naročnike, si izbere izmed gori navedenih knjig *štiri v platno vezane* ali *tri v polusnje* vezane.

Kdor pridobi *pet* novih naročnikov, si lahko izbere izmed gori navedenih knjig *šest v platno vezanih* ali *štiri v polusnje* vezane.

Kdor pridobi *šest* novih naročnikov, si lahko izbere izmed gori navedenih knjig *osem v platno vezanih* ali pa *šest v polusnje* vezanih.

Kdor pridobi *sedem* novih naročnikov, si lahko izbere izmed gori navedenih knjig *devet v platno vezanih* ali pa *sedem v polusnje* vezanih.

Kdor pridobi *osem* naročnikov, si lahko izbere izmed gori navedenih knjig *deset v platno vezanih* ali pa *osem v polusnje* vezanih.

Kdor pridobi *devet* naročnikov, prejme lahko izmed gori navedenih knjig *dvanajst v platno vezanih* ali pa *devet v polusnje* vezanih.

Kdor pa pridobi *deset* naročnikov, mu pošljemo za nagrado v platno vezano, čez 1700 strani obsegajoče in bogato ilustrirano veledelo angleškega pisatelja H. G. Wellsa »SVETOVNA »ZGODOVINA«, katere tretji (zadnji) del je izšel za božič v slovenskem prevodu. Kdor pa to delo že ima, si lahko izbere za *deset* naročnikov trinajst izmed gori navedenih *v platno vezanih knjig* ali *deset v polusnje* vezanih.

Te nagrade bomo začeli razpošiljati s 1. marcem. Naročilnice za pridobivanje novih naročnikov so priložene reviji.

● **Pozor! Naknadno še dve nagradi!**

Kdor pridobi enega naročnika, si lahko izbere za nagrado izredno zanimivi roman češkega pisatelja EMILA VACHEKA:

„Kri ne kliče po maščevanju“

Kdor pridobi dva naročnika si pa lahko izbere za nagrado globoko zasnovano knjigo KARLA ČAPKA:

„Pogovori s T. G. Masarykom“

Obe knjigi sta lepo izdani in vezani v platno. Vsaka obsega nad 300 strani. Dve res zanimivi in literarno pomembni knjigi.

**Salda-konte, štrance, journale,
šolske zvezke, mape, odjemal-
ne knjižice, risalne bloke itd.**

nudi po izredno ugodnih cenah

***Knjigoveznica
Jugoslovanske
tiskarne***

***v Ljubljani
Kopitarjeva 6
2. nadstropje***

KLIŠEJE

vseh vrst po foto-
grafijah ali risbah
izvršuje za vsakovr-
sten tisk najsolidneje

**KLIŠARNA · ST · DEU
LJUBLJANA · DALMATINOVA 12**

Ali ste že naročili

Wellsovo

*Svetovno
zgodovino*

*

Samo še kratek čas
velja subskribcija

TISKARNA MERKUR

TRG. IND. D. D.

LJUBLJANA

GRÉGORČIČEVA 23

TELEFON ŠT. 25-52

SE PRIPOROČA ZA CENJ. NAROČILA, KI JIH BO
IZVRŠILA HITRO, LIČNO IN PO ZMERNI CENI / TISKA
KNJIGE, BROŠURE, ČASOPISE, REVIJE, KUVERTE,
MEMORANDE, RAČUNE, LETAKE, LEPAKE, POSETNE
KARTE, LETNA POROČILA, VSTOPNICE, VABILA ITD.
VSE TISKOVINE TISKA V ENI ALI VEČ BARVAH

V LASTNI ZALOŽBI IZDAJA : „SLUŽBENI LIST KRALJEVSKE BANSKE
UPRAVE DRAVSKE BANOVINE“ IN „ZBIRKO ZAKONOV IN UREDB“,
===== KATERE SEZNAM VAM NA ŽELJO DOPOŠLJE =====